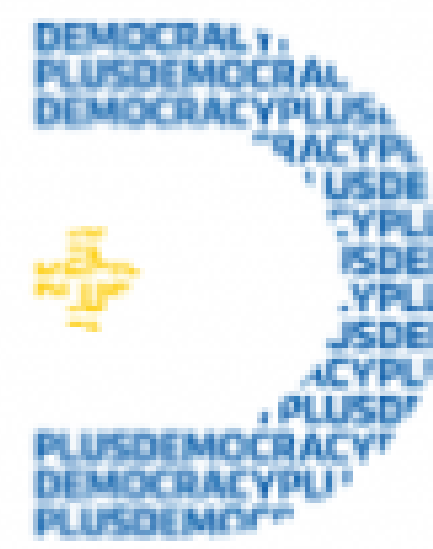

USAID

NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

DEMOCRACY PLUS

Ocene građana o uslugama osnovnih sudova

Jun 2018

OCENE GRAĐANA O USLUGAMA OSNOVNIH SUDOVA

Priština, jun 2018.

Ograničenje od odgovornosti

Izrada ovog izveštaja omogućena je podrškom američkog naroda putem Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID.) Sadržina ove publikacije isključiva je odgovornost Demokratije Plus i nužno ne odražava gledišta USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Država.

Autor: Roberta Osmani

Ograničenje od odgovornosti

Ovu publikaciju priredila je Demokracija Plus. Gledišta autora izneta u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno gledišta Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj ili Vlade Sjedinjenih Država.

SADRŽAJ

1	Uvod	5
2	Istraživačka metodologija.....	6
2.1	Varijable studije.....	6
2.1.1	Pristup javnim informacijama	6
2.1.2	Efikasnost	6
2.1.3	Korupcija.....	6
2.2	Anketa.....	6
2.2.1	Demografski podaci	8
2.3	Diskusije u fokus grupi	11
3	Kvalitet usluga pruženih na sudu	13
4	Ključni nalazi	15
5	Pristup informacijama	16
5.1	Pristup predmetnim informacijama	17
5.2	Pronalaženje sudnice.....	19
5.3	Korisnost informacija pruženih od strane suda	20
5.4	Korišćenje internet stranice suda za pristup informacijama	21
5.5	Ukupna ocena o pristupu informacijama	23
6	Efikasnost i pravičnost	24
6.1	Efikasnost suda.....	24
6.2	Postupanje na sudu.....	26
6.3	Izražavanje na maternjem jeziku	27
6.4	Podjednako postupanje na sudu.....	28
6.5	Ukupan rang u kategoriji efikasnost i pravičnost.....	29
7	Percepcija korupcije.....	31
7.1	Uzrok korupcije.....	31
7.2	Mito.....	37
7.3	Ukupan rang u kategoriji preovlađivanja mita.....	39
8	Preporuke za poboljšanja.....	40
9	Prilog I	44
10	Prilog 2.....	46

I UVOD

Ovu anketu je osmislila i sprovela Demokratija Plus sa namerom da dubije stekne uvid u mišljenja građana u radu sedam osnovnih sudova na Kosovu. Naručena od strane Programa za jačanje pravosudnog sistema (JSSP), anketa ima za cilj da sudovima pruži informacije koje će im pomoći da poboljšaju svoju efikasnost i ugled među građanima. Njeni rezultati takođe mogu da posluže kao sredstvo za merenje kvaliteta usluga duž svih sedam osnovnih sudova. Ovo istraživanje je namenjeno osnovnim sudovima, Sudskom savetu Kosova kao i svim drugim organima koji postoje u sklopu sudskog sistema na Kosovu. Isti je osmišljen sa namerom da utvrdi praznine koje postoje u ove tri oblasti i da poboljša efikasnost i omogući bolje informisanje korisnika usluga suda.

USAID-ov Program za jačanje pravosudnog sistema je četvorogodišnja aktivnost na polju vladavine prava koja se zapravo nadovezuje na prethodna zalaganja USAID-a da unapredi vladavinu prava na Kosovu i da obezbedi da pravosudni sistem funkcioniše na profesionalan, efikasan i odgovoran način. Program se usredsređuje na promovisanje pravosudnog sistema koji poštuje visoke standarde nezavisnosti, nepristrasnosti, integriteta, odgovornosti i transparentnosti i na podržavanje funkcionisanja i integracije pravosudnih struktura na severu.

Ojačati efikasnost i delotvornost u sprovođenju pravde i pružati kvalitetne usluge

Putem USAID-a, Program za jačanje sudskog sistema pomaže Sudskom savetu Kosova (SSK) i kosovskim sudovima da konsoliduju svoje napore u postizanju veće efikasnosti i upravljanja na nivou sudova. Ovo se postiže decentralizacijom administrativnih nadležnosti i institucionalizacijom sistema i alatki za delotvorno upravljanje sudom i predmetima. Aktivnosti predviđene ovim ciljem dovode do smanjenja broja nerešenih predmeta i proceduralnih prepreka za efikasnost i delotvornost suda.

Unaprediti odgovornost i profesionalizam pravosudnog sistema

Program radi u tesnoj vezi sa SSK-om, sudijama i sudskim osobljem na izgradnji kapaciteta za profesionalno i efikasno sprovođenje pravde. Isti takođe promoviše kontinuirano obrazovanje i inicijative za postizanje javnog integriteta kao osnovu za pravosuđe koje je pristupačno, kredibilno i delotvorno.

Podržati funkcionisanje i integraciju sudskih struktura na severu

Program za jačanje pravosudnog sistema podržava SSK i sudove u procesu aktiviranja sudskih struktura na severu Kosova, na osnovu Sporazuma o pravosudnom sektoru koji je potpisan između vlada Kosova i Srbije 2015. godine. Ovaj sporazum predviđa integrisanje institucija, rad suda i sudskih resursa na severu. Ovaj USAID-ov program takođe pomaže pojedinačnim sudovima u regionu u popisivanju i prenosu predmeta, smanjenju broja nerešenih predmeta i izgradnji kapaciteta sudija i sudskog osoblja.

Demokratija Plus je nezavisna, neprofitna i nepristrasna organizacija koju je obrazovala grupa aktivista koji veruju u dalje jačanje demokratskih vrednosti na Kosovu. Glavni je cilj D+ da neguje demokratske vrednosti i prakse koje će dalje ojačati glas kosovskog društva. D+ ima za cilj da doprinese u uspostavljanju praksi dobre uprave, jačanju vladavine prava, pomaganju političkih stranaka i procesu održavanja slobodnih i pravičnih izbora i negovanju poštovanja ljudskih prava i socijalnih pitanja. D+ je realizovao različite projekte koji imaju za cilj da približe donosiocima odluka građanima kroz istraživanje politike, vođenje dijaloga i interakciju i javnu edukaciju.

2 ISTRAŽIVAČKA METODOLOGIJA

2.1 VARIJABLE STUDIJE

2.1.1 Pristup javnim informacijama

Pristup javnim informacijama – za potrebe ove studije izmereno je: (1) iskustvima korisnika suda u smislu lakoće dobijanja potrebnih informacija o njihovom predmetu od suda koji sudi u njihovom predmetu, (2) iskustvima korisnika suda u vezi sa korisnošću traženih informacija koje im je sud pružio; (3) iskustvima korisnika suda u pronalaženju/lociranju traženog kabineta ili sudnice; (4) korišćenjem internet stranice suda od strane korisnika za dobijanje potrebnih informacija; (5) iskustvima korisnika suda u smislu korisnosti internet stranice suda u pronalaženju traženih informacija.

2.1.2 Efikasnost

Efikasnost osnovnih sudova izmerena je sa stanovišta korisnika suda. Važno je napomenuti da sud može ali i ne mora da bude efikasan u svom radu u skladu sa standardnim praksama sudske institucije, međutim ova studija namerava da se pozabavi percepcijama korisnika suda o tome koliko je po njima sud delotvoran na osnovu njihovog iskustva iz prve ruke u zahtevanju usluga. Proces je sproveden na osnovu percepcija razumnog vremena potrebnog ispitanicima na dan kada su intervjuisani da obave svoj posao na sudu, i koliko je vremena u stvarnosti trajalo rešavanje njihovog predmeta. Povrh toga, u ovom delu se meri percepcija pravičnosti i podjednagog postupanja i procenjuje se percepcija kvaliteta postupanja od strane sudskog osoblja, konkretno da li su se na sudu ophodili prema njima sa ljubaznošću i poštovanjem, da li su mogli da koriste svoj maternji jezik na sudu i da li je poveden pravičan postupak i doneta pravična presuda u njihovom predmetu.

2.1.3 Korupcija

Dimenzija korupcije ponovo predstavlja način da se izmere percepcije korisnika kroz sistem rangiranja prvog, drugog, trećeg, četvrtog i petog uzroka korupcije u pravosuđu od pet ponuđenih opcija (politički uticaj, uticaj stranaka u procesu, finansijska motivacija sudije, neefikasan sud sa ograničenim resursima i uticaj advokata). Preovlađivanje mita i to da li je od korisnika suda lično zatraženo mito i ukoliko jeste, iz kog razloga, je samo još jedna dimenzija koja je upotrebljena da se istraži stepen korupcije prisutne u osnovnim sudovima. Na kraju, ova varijabla je dalje istražena kroz pitanje o funkcijama zaposlenih suda koji su tražili ili primili mito.

2.2 ANKETA

Pri pripremi ovog izveštaja, Demokratija Plus je sprovedla izlaznu anketu sa 817 lica koja su zahtevala usluge od sedam osnovnih sudova. Ovo istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se proceni iskustvo korisnika suda i do određene mere i njihova percepcija o pristupu javnim informacijama, nivou efikasnosti i preovlađivanju korupcije u sudskom sistemu na Kosovu, konkretno u sedam osnovnih sudova na Kosovu. Demokratija Plus (D+) je izabrala istraživački pristup koji podrazumeva kombinaciju kvantitativne i kvalitativne istraživačke metode, u vezi sa razvojem i reformom.

Zaostali nerešeni predmeti predstavljaju jedan od glavnih izazova sa kojima se suočava kosovski sudski sistem. Od novembra 2017. godine, osnovni sudovi na Kosovu imali su ukupno 198,199 nerešenih predmeta. Preraspodela ovog broja po različitim sudovima varira i nije u srazmeri sa brojem stanovnika koji žive u ovim konkretnim regionima.

Ovom studijom smo bili zainteresovani da istražimo da li su sudovi sa većim brojem zaostalih predmeta bili manje efikasni, imali manji pristup informacijama i veću stopu javljanja korupcije, u poređenju sa onima koji su imali manji broj zaostalih nerešenih predmeta, koji su u statističke svrhe korišćeni kao *populacija*. Usled obaveze poštovanja diskrecije i zaštite ličnih podataka, ovo istraživanje nema okvir uzorkovanja za datu populaciju, koji bi podrazumevao potpun spisak korisnika sa koga bi učesnici ankete bili nasumično birani. Shodno tome, kao okvir uzorkovanja upotrebljen je broj zaostalih nerešenih predmeta suda.

Tabela 1. Broj zaostalih nerešenih predmeta u svakom osnovnom sudu

Osnovni sud	Br. zaostalih nerešenih predmeta /Populacija (N)
Priština	101,301
Uroševac	33,830
Gnjilane	9,916
Prizren	17,372
Đakovica	14,445
Peć	9,590
Mitrovica	11,745
Ukupno	198,199

Imajući u vidu ove okolnosti, D+ je organizovao izlaznu anketu, a zapažanja su odabrana na osnovu tehnike sistematskog uzorkovanja, sa svakom 5. osobom koja je izašla iz zgrade suda. Anketeri su stajali na izlazu iz zgrade suda i anketirali su ispitanike koji su pristali da odgovore na pitanja iz upitnika, sve dok veličina uzorka nije dostigla prethodno određen broj ispitanika. Imajući u vidu da pristup počiva na verovatnoći, nalazi se mogu upotrebiti da se izvuku statistički zaključci o celokupnoj populaciji korisnika ovih sudova. Veličina uzorka sastavljena je od 842 ispitanika.

Broj predmeta svakog od sedam osnovnih sudova neravnomerno je raspoređen sa relativno velikim varijacijama – Osnovni sud u Prištini (uključujući njegova 4 isturena odeljenja) ima 142,892 predmeta, Osnovni sud u Gnjilanu (uključujući njegova 3 isturena odeljenja) ima 18,789 predmeta. Sudovi sa velikim brojem predmeta imaju nesrazmerno veći broj zamerki, što podriva valjanost nalaza ostalih sudova. Na primer, sud u Prištini bi imao 307 zamerki, dok bi sud u Gnjilanu imao samo 40. Da bi se ovo pitanje ublažilo, odlučili smo o stopipizdanosti od 90% i margini greške od +/- 10% a minimalna veličina uzorka proračunata je za svaki sud.

Tabela 2. Proračun veličine uzorka svakog suda

Osnovni sud	Broj sudskih predmeta /Populacija (N)	Koeficijent uzorkovanja /Verovatnoća odabira	Stvarna veličina uzorka za svaki sud
PRIŠTINA	101,301	0.511	358

UROŠEVAC	33,830	0.171	119
GNJILANE	9,916	0.050	68
PRIZREN	17,372	0.088	68
ĐAKOVICA	14,445	0.073	68
PEĆ	9,590	0.048	68
MITROVICA	11,745	0.059	68
UKUPNO	198,199	1	817

Podaci su prikupljeni i analizirani iz opšte populacije korisnika osnovnih sudova: okrivljeni i tužitelji u svim vidovima predmeta, kao i advokati i/ili pravni zastupnici. Uzorkovanje nije uzimalo u obzir slojeve kao što su pol, starosna dob ili razlog zbog koga je učesnik bio u prostorijama suda. Međutim, neki rezultati su sa stanovišta advokata /predstavnik i stranaka u postupku varirali u značajnoj meri, u odnosu na druge vrste korisnika koji nisu dolazili iz pravne struke. Konkretno, odgovori na blok pitanja u vezi sa pristupom informacijama varirali su u značajnoj meri u zavisnosti od toga da li je učesnik ankete bio advokat ili stranka u postupku. Međutim, glavni cilj ankete bio je da se dobiju informacije o učinku osnovnog suda, na osnovu rezultata sakupljenih iz tri pod-uzorka. Metodologija koristi rang sudova u tri kategorije – pristup informacijama, efikasnost i korupcija proračunati su korišćenjem prosečnih vrednosti za svako pitanje u anketi, proračunavanjem proseka za svaki deo, u sklopu svake varijable studije.

2.2.1 Demografski podaci

Podaci predstavljeni u tabelama koje slede u nastavku pokazuju demografske podatke učesnika studije. Imajući u vidu da je uzorkovanje izvršeno po principu verovatnoće ili probabiliteta, svaka osoba koja je napuštala sud dana kada su anketeri bili u njima, imala je podjednaku šansu da bude izabrana za ispitanika. Većina učesnika bili su muškarci(82%), što oslikava pol osoba okrivljenih na osnovnom sudu, od kojih su 95.4% bili muškarci a samo 4.6% žene¹.

Tabela 3. Učesnici ankete po polu

Muškarci	Žene
82.42%	17.58%

¹ Kosovska agencija za statistiku. Kriminal i krivično pravosuđe, Statistike o jurisprudenciji za 2016. str. 9. Više na: <http://ask.rks-gov.net/media/3564/statistikat-e-jurisprudencës-për-persona-madhor-2016.pdf>

Tabela 4. Učesnici studije po polu, po regionu

	Muškarci	Žene
Priština	89.04%	10.96%
Mitrovica	76.47%	23.53%
Prizren	82.35%	17.65%
Peć	76.14%	23.86%
Uroševac	89.92%	10.08%
Đakovica	75.71%	24.29%
Gnjilane	57.53%	42.47%

Većina ispitanika pripada starosnoj grupi od 25 – 44 godine. Većina učesnika, zapravo njih 84%, bili su stranke u postupku, dok su 16% bili advokati ili ovlašćeni zastupnici. Štaviše, više od polovine ispitanika došlo je na sud na dan sprovođenja ankete kao stranke u bilo krivičnom (27%) ili prekršajnom postupku (26%), za kojima su sledili građanski, upravni, privredni i predmeti maloletnika.

Tabela 5. Starosne grupe ispitanika

18 – 24 god.	25 – 34 god.	35 – 44 god.	45 – 54 god.	55 – 64 god.	65+ god.
8.67%	23.04%	29.81%	21.26%	12.59%	4.63%

Tabela 6. Starosna grupa ispitanika, po regionu

	18 – 24 god.	25 – 34 god.	35 – 44 god.	45 – 54 god.	55 – 64 god.	65+ god.
Priština	5.90%	22.19%	33.99%	23.31%	8.99%	5.62%
Mitrovica	4.41%	27.94%	39.71%	16.18%	5.88%	5.88%
Prizren	1.47%	25.00%	27.94%	17.65%	22.06%	5.88%
Peć	15.91%	26.14%	31.82%	17.05%	9.09%	0%

	18 – 24 god.	25 – 34 god.	35 – 44 god.	45 – 54 god.	55 – 64 god.	65+ god.
Uroševac	16.81%	23.53%	23.53%	15.13%	15.97%	5.04%
Đakovica	5.71%	14.29%	21.43%	27.14%	24.29%	7.14%
Gnjilane	13.7%	24.66%	17.81%	28.77%	15.07%	0%

Razlog zašto su ispitanici došli na sud

Većina ispitanika (83.73%) bili su stranka u sudskom postupku. U Prizrenu, skoro svi ispitanici (98.53%) bili su stranke u postupku.

Tabela 7. Razlog što su ispitanici bili na sudu na dan sprovođenja studije

Stranka u postupku	Advokat ili ovlašćeni zastupnik
83.73%	16.27%

Tabela 8. Razlog što su ispitanici bili na sudu na dan sprovođenja ankete

	Stranka u postupku	Advokat ili ovlašćeni zastupnik
Priština	88.48%	11.52%
Mitrovica	72.06%	27.94%
Prizren	98.53%	1.47%
Peć	73.86%	26.14%
Uroševac	84.03%	15.97%
Đakovica	78.57%	21.43%
Gnjilane	73.97%	26.03%

Tabele koje slede u nastavku prikazuju broj i procenat ljudi koji su naveli vrstu predmeta zbog koga su bili na sudu na dan sprovođenja ankete. Očigledno je da je najveća grupa ljudi učestvovala u krivičnim

postupcima, za kojima sledi prekršajni postupak, dok je postupak u predmetima maloletnih lica zabeležio najmanji procenat u studiji. Pozamašan deo ispitanika iz Osnovnog suda u Mitrovici (63.27%) izneo je da su na sudu bili zbog građanskih parnica.

Tabela9. Vrsta predmeta zbog koga su stranke bile na sudu na dan sprovođenja ankete

Krivični	Prekršajni	Građanski	Privredni	Upravni	Maloletnik
27.09%	26.10%	23.4%	11.63%	10.78%	0.99%

Tabela 10. Vrsta predmeta zbog koga su stranke bile na sudu na dan sprovođenja ankete, po regionu

	Krivični	Građanski	Privredni	Upravni	Prekršajni	Maloletnik
Priština	21.9%	20.95%	11.75%	17.14%	27.3%	0.95%
Mitrovica	10.2%	63.27%	0%	0%	26.53%	0%
Prizren	26.87%	25.37%	31.34%	0%	16.42%	0%
Peć	21.54%	21.54%	0%	9.23%	41.54%	6.15%
Uroševac	26.00	19%	18.00%	13%	24.00%	0%
Đakovica	27.27%	32.73%	10.91%	3.64%	25.45%	0%
Gnjilane	81.48%	0%	0%	1.85%	16.67%	0%

2.3 DISKUSIJE U FOKUS GRUPI

Demokratija Plus je sprovela diskusije u fokus grupi (DFG) sa korisnicima usluga sedam osnovnih sudova: Priština, Prizren, Gnjilane, Mitrovica, Đakovica, Uroševac i Peć. Učesnici ovihDFG-a bili su građani koji su bili stranka u sudskim postupcima kao tužitelji ili okrivljeni u poslednjih 12 meseci, i advokati koji se bave pravom u odnosnim osnovnim sudovima. Ova aktivnost proizašla je iz izlazne ankete sa 817 ispitanika iz iste ciljne grupe koja je sprovedena novembra 2017. godine na izlazu iz zgrade suda. Cilj ove aktivnosti bio je da istraži aspekte tri stuba obuhvaćena studijom – Pristup informacijama, Efikasnost i Korupcija, potvrđujući nalaze ankete.

Tabela 11. Raspored održavanja fokus grupa i demografski sastav učesnika

Lokacija	Datum	Broj učesnika	Demografski sastav
PRIŠTINA	20. decembar 2017.	11	Ž: 5 M: 6
PRIZREN	28. decembar 2017.	10	Ž: 5 M: 5
GNJILANE	12. januar 2018.	10	Ž: 3 M: 7
MITROVICA	19. januar 2018.	6	Ž: 2 M: 4
ĐAKOVICA	25. januar 2018.	7	Ž: 3 M: 4
UROŠEVAC	25. januar 2018.	6	Ž: 1 M: 5
PEĆ	29. januar 2018.	6	Ž: 4 M: 2

Učesnici fokus grupa dolazili u iz populacije koju su činile stranke u sudskim postupcima, u svojstvu tužitelja ili okrivljenih u proteklih 12 meseci², kao i pravnici koji rade u odnosnim osnovnim sudovima, a istima je dat podsticaj od 10 evra, za ostvarenu saradnju. Diskusije su otprilike trajale po dva sata. Vodič za moderatore ovih diskusija izradili su viši istraživači Demokracije Plus u saradnji sa predstavnicima JSSP-a. Od učesnika je zatraženo da se predstave po imenu i vrsti predmeta koji su na sudu imali nedavno, dok je moderator obezbedio da ostanu anonimni i upotrebio je prikupljene podatke isključivo za potrebe sprovođenja ove studije. Nakon što je voditelj diskusije predstavio cilj ove studije, povedena je diskusija oširim pitanjima o opštem mišljenju učesnika u vezi sa njihovim iskustvom rada sa sudovima. Diskusija je predvođena u sklopu tri tematske oblasti koje su obuhvaćene studijom, kao što su pristup informacijama, efikasnost i korupcija i pitanja koja su poticala iz anketnih pitanja i rezultata. Moderator je zamolio učesnike da porazgovaraju o nalazima ankete za čime su usledila detaljnija pitanja kako bi se podrobnije ispitala pitanja koja studija razmatra.

²Uslov da je osoba bila stranka u postupku na sudu u poslednjih 12 meseci ispunjen je ukoliko: (1) je njihov predmet otvoren u poslednjih 12 meseci, (2) je njihov predmet otvoren u bilo kom trenutku nakon 2000. ali je i dalje otvoren do današnjeg dana, ili (3) je njihov predmet rešen u poslednjih 12 meseci, bez obzira na to kada je otvoren.

3 KVALITET USLUGA PRUŽENIH NA SUDU

Kako korisnici sudova rangiraju osnovne sudove na Kosovu?

Rang prema preovlađivanju korupcije*	Rang
Đakovica	1
Peć	1
Uroševac	3
Priština	4
Gnjilane	5
Mitrovica	6
Prizren	7

*Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove. Osnovni sud u Peći i Đakovici nisu podneli nikakve navode o traženju mita.

Rang prema efikasnosti i pravičnosti*	Rang
Uroševac	1
Peć	2
Gnjilane	3
Prizren	4
Priština	5
Đakovica	6
Mitrovica	7

*Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove.

Rang osnovnih sudova prema pristupu informacijama	Rang
Uroševac	1
Gnjilane	2
Peć	3
Đakovica	4
Prizren	5
Mitrovica	6
Priština	7

*Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove.

Pravosudni sistem predstavlja jedan od najvitalnijih stubova jedne demokratije. Pravosudni ogranak zapravo je temelj ladavine prava i simbol pravde i pravičnosti na kojima počiva demokratsko društvo za jednakost po zakonu. Za građane Kosova upravo ova institucija se u značajnom stepenu smatra onom koja ne zasluži poštovanje i nije pouzdana. Brojne studije lokalnih i međunarodnih organizacija

koje mere percepcije javnosti o pravosuđu su pokazale da građani imaju nizak nivo poverenja u ovu instituciju i visoku percepciju o korupciji. Nalazi Transparency International o stepenu preovlađivanja korupcije u pravosuđu, beleže rezultat od 4.1 od 5, gde 5 označava najviši nivo percepcije o korupciji.³Štaviše, UNDP-jev Puls javnosti za 2017. godinu pokazuje da je samo 36.9 % ispitanika zadovoljno radom sudova a samo 33.1% je zadovoljan radom tužilaštava.⁴Ista anketa otkriva da je krajem 2017. godine, 24.9% odgovorilo pozitivno kada su upitani o njihovoj percepciji postojanja korupcije velikih srazmera u sudovima na Kosovu.

Anketni rezultati pokazuju da su stvarni korisnici suda izrazili veći stepen zadovoljstva uslugama suda u poređenju sa anketom građanakoji nisu korisnici suda. Dok Javni puls Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) ukazuje da samo 37% opšte javnosti ima poverenja u pravosuđe, procenat među korisnicima suda je značajno veći ili prikazano u procentima iznosi, 57%.

Rezultat ovog istraživanja koji najviše zabrinjava jeste prevashodna većina naših ispitanika – stranaka u postupku i advokata/ovlašćenih zastupnika, korisnika svih sedam osnovnih sudova, koji smatraju da je politički uticaj najvažniji uzrok javljanja korupcije.

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Stranka u postupku	40.95%	15.43%	14.84%	13.80%	14.99%
Advokat ili ovlašćeni zastupnik	48.78%	17.89%	10.57%	13.82%	8.94%

Podjednako zabrinjava činjenica da više od 58% korisnika suda ima utisak da sudski zaposleni prema njima ne postupaju jednako, što znači da veruju da iz njihovog iskustva različiti ljudi imaju preferencijalni tretman od sudija i drugog sudskog osoblja.

Percepcija korisnika sudova o podjednakom postupanju na sudu

Da	Ne	Donekle
41.45%	23.87%	34.68%

Najočigledniji kanal kojim korisnik suda, na ovaj dan i u ovo doba, može da potraži informacije jeste internet stranica institucije. Osnovni sudovi na Kosovu imaju funkcionalne internet stranice, koje se prevashodno ažuriraju periodično, međutim iste se kao izvor informacije ne koriste od strane 83%

³ "Integritet sudstva na Kosovu – Izveštaj o proceni". Kancelarija Ujedinjenih nacija za suzbijanje droge i kriminala i UNDP Priština. 2014

⁴ "Javni puls Projekat XII". USAID i UNDP Kosovo. Novembar 2016.

http://www.ks.undp.org/content/dam/kosovo/docs/SAEK/UNDP%20UNODC%20Report%20on%20Judicial%20Integrity_Eng.pdf

anketnih ispitanika. Kao mera pristupa informacijama, ovaj nalaz je dalje istražen u fokus grupama, u kojima je zaključeno da uopšteno ljudi nisu svesni njihove dostupnosti /postojanja. Čak i oni koji su upoznati, nisu zadovoljni sadržajem (od 17.34% onih koji su izneli da tragaju za potrebnim informacijama na internet stranici suda, samo jedna četvrtina je iznela da su uspeli da pronađu sve ono za čime su tragali).

Pristup informacijama

Da	Ne
17.34%	82.66%

4 KLJUČNI NALAZI

Ovu anketu o transparentnosti/pristupačnosti i efikasnosti osnovnih sudova na Kosovu naručio je Program za jačanje pravosudnog sistema /USAID a pripremila ju je Demokracija Plus sa 817 ispitanika u sedam osnovnih sudova. Ista ukazuje da postoji jedan broj nedostataka u kvalitetu usluga koje sudovi pružaju. Izveštaj takođe pruža skup preporuka da se poboljša transparentnost i kvalitet usluga.

Neki od ključnih nalaza iz ankete slede:

- Jedna četvrtina učesnika iznela je da prema njima nije postupano kao jednakim u odnosu na sve druge;
 - Građani su frustrirani nemogućnošću pristupa informacijama o njihovom predmetu uopšteno nisu upoznati sa onime što sudovi rade u svom svakodnevnom radu;
 - Informacije koje sudovi pružaju u vezi sa svojim radom uopšteno koriste veoma malo.
 - Korupcija u sudskom sistemu je evoluirala i postala je sofisticiranija u smislu da uopšteno podrazumeva razmenu usluga, a ne pružanje novca;
 - Od populacije koju čini 842 ispitanika, 38 ili 4.51% izneo je da je od njih tražio mito sudija ili neki drugi zaposleni suda.
 - Prema opštim zapažanjima, političko uplitanje predstavlja jedan od glavnih uzroka javljanja korupcije
-

Anketa otkriva da različiti osnovni sudovi pružaju različiti stepen kvaliteta rada kada govorimo o pružanju usluga građanima. Osnovni sud u Uroševcu glavni je pružalac usluga u tom smislu, i prednjači kako u kategoriji *Pristup informacijama* tako i u kategoriji *Efikasnost i pravičnost*. Ovaj sud takođe ima poprilično dobar rang u trećoj odve merenoj kategoriji, sa takođe niskom učestalošću prijavljenog mita u poređenju sa drugim sudovima.

Sud sa najnižim učinkom, prema ispitanicima, jeste Osnovni sud u Mitrovici. Ovaj sud je rangiran kao sud sa najnižim ili drugim najnižim učinkom u sve tri kategorije. Međutim osnovni sudovi u Prištini i Prizrenu samo su neznatno bolji u odnosu na Mitrovicu u smislu komparativnog učinka. Ispitanici osnovnog suda u Prizrenu izneli su da je od njih zatražen mito ili dvostruko više u odnosu na sve sudove zajedno.

Tabela 12. Rang osnovnih sudova u sve tri varijable koje su predmet studije

Osnovni sud	Ukupna ocena sa prosečnim rezultatom*	Pristup informacijama**	Efikasnost i pravičnost**	Preovlađivanje mita**
Uroševac	1.66	1	1	3
Peć	2	3	2	1
Gnjilane	3.33	2	3	5
Đakovica	3.66	4	6	1
Priština	5.33	7	5	4
Prizren	5.33	5	4	7
Mitrovica	6.33	6	7	6

* Ocena loznačava najbolju poziciju u odnosu na ostalih 6 osnovnih sudova, kao prosečna vrednost ocena u tri varijable ove studije: pristup informacijama, efikasnost i pravičnost i preovlađivanje mita; ocena 7 shodno tome predstavlja najgoru ocenu u odnosu na ostalih 6 osnovnih sudova.

** Ocena 1 označava najbolju poziciju u odnosu na ostalih 6 osnovnih sudova u kategorijama pristup informacijama, efikasnosti pravičnost i preovlađivanje mita, odnosno proračunava se korišćenjem proseka utvrđenih za odnosna pitanja za svaku varijablu koja je predmet studije.

Građani kao korisnici suda u fokus grupama uopšteno su frustrirani nemogućnošću pristupa informacijama o njihovom predmetu i generalno nisu bili upoznati sa onime što sud svakodnevno radi. Velika većina učesnika iznela je da jedini način da se dobiju informacije o nečijem predmetu jeste da se fizički ode do zgrade suda, pošto su sredstva komunikacije kao što su telefon ili e-mejl bukvalno nemogući kanal komunikacije da se dopre do nekoga na sudu (administrativnog osoblja ili sudija). Preovlađuje verovanje da je broj sudija mali i ovo je ključni razlog za neefikasnost sudova, uz to da su dati neki komentari na račun neprofesionalizma i nestručnosti osoblja. Što se tiče korupcije, vrlo mali broj učesnika se susreo sa istom iz prve ruke. Neki su priznali da bi i da su razmotrili mogućnost da ponude mito kako bi ubrzali rad na svom predmetu.

Sa druge strane, u većini fokus grupa, advokati su zauzeli odbrambenu poziciju kada govorimo o pristupu informacijama, uz navode da građani imaju tendenciju da dovedu administraciju u nelagodnu poziciju neprikladnim pitanjima i zahtevima i ovo je tačno u slučajevima kada nisu angažovali advokata, što se prema njihovim rečima dešava često. Kroz sveobuhvatnu temu korupcije provlačio se zaključak da je korupcija postala "sophisticiranija" u smislu da su usluge zamenile tradicionalni/tipični novčani mito. Na kraju, advokati su pokazali saosećanje prema sudijama i izvinili su ih kada govorimo o zakašnjenjima u rešavanju njihovih predmeta i posledičnom broju zaostalih nerešenih predmeta, činjenicom da prosto nema dovoljno sudija koji bi se pozabavili ovim obimom predmeta.

5 PRISTUP INFORMACIJAMA

Ovaj deo ima za cilj da razgraniči da li su građani koji koriste usluge suda u stanju da dobiju dovoljno informacija o svom predmetu na njima lak i razumljiv način, da li su u stanju da pronađu sudnice ili kabine koje trebaju unutar zgrade suda i da li koriste internet stranicu suda u svojoj potrazi za informacijama i da li uspevaju da pronađu informacije za kojima tragaju.

5.1 PRISTUP PREDMETNIM INFORMACIJAMA

Pristup informacijama o nečijem otvorenom predmetu osnovno je pravo koje bi svaki građanin trebalo da ostvari. Međutim, u osnovnim sudovima na Kosovu, kanali komunikacije između stranaka u postupku i sudske administracije nisu jasni i velika većina korisnika suda koji nisu pravnici nailaze na poteškoće da dobiju informacije o svom predmetu, dok je suđenje u toku. Ono što ne iznenađuje jeste da se mora napraviti jasna razlika između advokata/ovlašćenih zastupnika i stranaka na sudu što oslikavaju i rezultati ankete sprovedene u vezi sa pristupom informacijama o predmetima.

Više od tri četvrtine advokata ili zastupnika imaju lak pristup informacijama o svom predmetu u poređenju sa više od polovine stranaka u postupku. Više od 55% stranaka u postupku, za koje ne pretpostavljamo da se bave pravom ili su pohađali formalno obrazovanje na polju prava, smatra *teškim* ili *veoma teškim* da dobiju informacije o svom predmetu. Sa druge strane, advokati ili ovlašćeni zastupnici prevashodno tvrde da je pronalaženje informacija o jednom predmetu *vrlo lako* (58%) ili *donekle lako* (20%), dok preostalih 22% odgovora jeste ni lako ni teško ili *donekle vrlo lako*. Da bi se ovo pitanje detaljnije ispitalo, isto je bilo predmet diskusije u fokus grupi u kojoj je od učesnika zatraženo da porazgovaraju o kanalima kojima dobijaju informacije od suda.

Velika većina učesnika u fokus grupi uopšteno iznosi da je dobijanje informacija korišćenjem savremenih sredstava komunikacije kao što su telefon ili e-mejl bukvalno nemoguće, pošto je (1) u većini slučajeva nemoguće saznati e-mejl adresu zaposlenog suda, (2) oni ne odgovaraju čak i kada im se pošalje e-mejl, (3) oni se ne javljaju na telefon, (4) ukoliko odgovore na telefon, ne pružaju tražene informacije. Shodno tome, jedini kanal komunikacije koji ide samo u jednom smeru jeste da sud pošalje službeni dopis strankama putem redovne pošte.

Tabela 13. Procenat osoba koje su pružile odgovor oko lakoće dobijanja informacija u svom predmetu, zasebno po strankama u postupku i advokatima i ovlašćenim zastupnicima.

Prema vašem iskustvu, koliko je lako na sudu dobiti informacije o svom predmetu?					
	Veoma teško	Donekle teško	Ni teško ni lako	Poprilično lako	Veoma lako
Stranka u postupku	17.87%	12.62%	14.33%	27.66%	27.52%
Advokat ili ovlašćeni zastupnik	8.03%	7.3%	7.3%	19.71%	57.66%

Osnovni sud u Prištini posebno se čini problematičnim u tom smislu, sa time da je skoro polovina ispitanika odgovorila da im *jeteško* ili *veoma teško* da dođu do informacija o svojim predmetima. Konkretno, učesnici DFG-a su istakli da je sem broja predmeta, strankama nemoguće da saznaju kakav je status njihovog predmeta i kom sudiji je njihov predmet dodeljen na rešavanje. Sa druge strane, jedna učesnica ovog DFG-a podelila je svoje iskustvo komunikacije sa sudom putem službe za informisanje ili e-mejlom i telefonom, i nakon velike upornosti je uspela da dobije informacije koje je trebala bez da je otišla do suda.

Sud u Mitrovici sledi sa četvrtinom ili 25% ispitanika koji tvrde da je teško ili veoma teško doći do datih informacija. Međutim, učesnici DFG-a su ukazali na činjenicu da je pristup informacijama ograničen ukoliko vas ne zastupa advokat. Advokati koji su učestvovali u DFG-u takođe su izneli svoje nezadovoljstvo sudom, imajući u vidu činjenicu da sve informacije treba potražiti lično, pošto osoblje suda ne odgovara na telefonske pozive ili e-mejllove. Takođe su istakli da im je pre prvog ročišta pruženo vrlo malo ili nikakve informacije.

Uporedbe radi, više od 90% ispitanika u Uroševcu smatra da je lako dobiti informacije o svom predmetu. Učesnici fokus grupe uopšteno iznose da telefon ili e-mejl nisu kanali kojima mogu dobiti informacije o svojim predmetima. Oni idu u sud fizički kako bi dobili informacije i ovo je opšte prihvaćena praksa.

Slično, korisnici Osnovnog suda u Peći u velikom stepenu iznose da je *poprilično ili vrlo lako* dobiti informacije o svom predmetu. Učesnici diskusije u fokus grupi izneli su da je lakše dobiti pristup informacijama ukoliko poznajete nekog ko radi na sudu a da je skoro nemoguće ukoliko je vaš protivnik zapravo osoba od uticaja. Najbolji način da dobijete informacije koje trebate jeste da odete na sud lično, pošto su informacije postavljene na internet stranici retko od pomoći i na istoj se ne mogu pronaći e-mejl adreseslužbenika.

Osnovni sud u Đakovici stoji relativno dobro sa skoro 70% korisnika suda koji procenjuju proces dobijanja informacija o svom predmetu *poprilično ili veoma lakim*. Ovaj nalaz je potkrepljen izjavama učesnika u fokus grupi, u kojima su kako pravnici tako i stranke potvrdili ove nalaze, rekavši da su sudije i svi drugi zaposleni suda bili od pomoći kada su im korisnici suda postavili pitanja. Stranke su iznele da idu na sud lično da bi dobile informacije, što im nije mrsko pošto su na to navikli. Advokati sa druge strane iznose da se informacije mogu dobiti i preko telefona.

Korisnici Osnovnog suda u Prizrenu izneli su relativno pozitivno mišljenje kada govorimo o mogućnosti pristupa informacijama, sa time da je većina ispitanika iznela da je vrlo lako dobiti informacije o svom predmetu. Pravnici su rekli da se sve informacije koje stranke trebaju nalaze u pozivu upućenom od strane suda. Sa druge strane, građani su izneli da trebaju više informacija u odnosu na one sadržane na pozivu, zbog čega su posledično zbunjeni.

Slično, Gnjilane stoji relativno dobro u nalazima ankete, međutim učesnici DFG-a su izneli da je jedini način da dobiju informacije od Suda ukoliko odu tamo lično, što znači da zaposleni suda ne odgovaraju na njihove e-mejllove ili telefonske pozive.

Tabela 14. Procenat lica koja su odgovorila na pitanje o lakoći dobijanja informacija o svom predmetu, zasebno za svaki osnovni sud.

	<i>Prema vašem iskustvu, koliko je lako na sudu dobiti informacije o svom predmetu?</i>				
	Veoma teško	Donekle teško	Ni teško ni lako	Poprilično lako	Veoma lako
Priština	33.99%	14.04%	12.64%	19.94%	19.38%
Mitrovica	8.82%	16.18%	14.71%	29.41%	30.88%
Prizren	2.94%	8.82%	17.65%	47.06%	23.53%
Peć	2.27%	13.64%	12.50%	29.55%	42.05%

	Veoma teško	Donekle teško	Ni teško ni lako	Poprilično lako	Veoma lako
Uroševac	0.84%	4.20%	4.20%	17.65%	73.11%
Đakovica	2.86%	5.71%	22.86%	41.43%	27.14%
Gnjilane	4.11%	15.07%	16.44%	31.51%	32.88%

5.2 PRONALAZENJE SUDNICE

Slično odgovorima u vezi sa pristupom informacijama o predmetima, tabela koja sledi u nastavku prikazuje procenat lica koja su odgovorila u vezi sa lakoćom pronalaženja sudnice koju su trebali, zasebno za stranke u postupku i advokate ili ovlašćene zastupnike. Naravno, advokati ili zastupnici smatraju donekle lakšim da pronađu sudnice u poređenju sa strankama i ovo se lako pripisuje činjenici da su redovni korisnici suda. Pronalaženje sudnice ili kancelarije po svemu sudeći nije neki veći problem posebno kada govorimo o redovnim građanima takođe.

Tabela 15. Lakoća pronalaženja tražene sudnice ili kabineta unutar zgrade suda

Da li ste lako našli sudnicu ili kabinet koji ste trebali?

	Veoma teško	Donekle teško	Ni teško ni lako	Poprilično lako	Veoma lako
Stranka u postupku	4.11%	6.38%	6.67%	21.42%	61.42%
Advokat ili ovlašćeni zastupnik	2.92%	0.73%	0.73%	6.57%	89.05%

Ako detaljnije pogledamo svaki osnovni sud, zabeležićemo da uopšteno učesnici ankete nisu naišli na neke posebne poteškoće ni u jednom sudu, sa izuzetkom Osnovnog suda u Đakovici gde je 8.57% iznelo da im je bilo vrlo teško da pronađu sudnicu ili kabinet i Sud u Prištini gde je skoro 12% korisnika suda iznelo da im je bilo teško ili veoma teško da pronađu sudnicu ili kabinet koji su trebali. Učesnici DFG-a izneli su svoje generalno zadovoljstvo oznakama na zgradi, mada su učesnici iz dva regiona izneli svoje zabrinutosti o samoj lokaciji suda. Učesnici u Peći su izneli činjenicu da je zgrada osnovnog suda u problematičnom području pošto zauzima centralnu imovinu zajednice – centar grada, koji ima posebno gust promet pešaka i privlači pažnju. Učesnici su izneli da je Peć mali grad sa tesnim kulturnim i vezama u zajednici i da pojedinac koji uđe u zgradu suda može samim tim činom postati predmet stigmatizacije. Prema njima, lokacija zgrade bi trebalo da bude u udaljenijem području kako bi se izbegla pitanja potencijalne klevete lica koje uđu i izađu iz zgrade suda. Sa druge strane, zgrada suda u Prištini veoma je udaljena od centra, u području koje nije lako pristupačno javnim prevozom (red vožnje nije čest, taksi je relativno skup). Učesnici DFG-a izneli su činjenicu da je ovo bila glavna poteškoća za njih.

Tabela 16. Lakoća pronalaženja tražene sudnice ili kabineta unutar zgrade suda, odgovori učesnika zasebno za svaki osnovni sud

<i>Da li ste lako našli sudnicu ili kabinet koji ste trebali?</i>					
	Veoma teško	Donekle teško	Ni teško ni lako	Poprilično lako	Veoma lako
Priština	5.9%	6.18%	2.25%	12.92%	72.75%
Mitrovica	4.41%	7.35%	5.88%	20.59%	61.76%
Prizren	0%	7.35%	16.18%	42.65%	33.82%
Peć	0%	3.41%	11.36%	29.55%	55.68%
Uroševac	0.84%	0%	5.04%	8.40%	85.71%
Đakovica	8.57%	1.43%	0%	10.00%	80.00%
Gnjilane	2.74%	13.7%	12.33%	38.36%	32.88%

5.3 KORISNOST INFORMACIJA PRUŽENIH OD STRANE SUDA

Tabela 17. Korisnost informacija pruženih od strane suda

<i>Koliko su vam koristile informacije koje vam je dao sud?</i>				
Potpuno nekorisne	Poprilično nekorisne	Nisu bile ni korisne ni nekorisne	Donekle korisne	Veoma korisne
12.47%	7.84%	17.1%	32.3%	30.29%

Većina korisnika suda (63%) iznela je da su im informacije koje im je sud pružio o njihovom predmetu bile ili korisne ili poprilično korisne. Zabrinjavajućih 20% međutim iznelo je da su im ove informacije bile veoma ili donekle nekorisne. Kada su podaci podeljeni u kategoriju stranke u postupku i ovlašćeni zastupnik ili advokat, cifre za svaku kategoriju se razlikuju ali prate isti trend sa time da većina odgovora pripada kategoriji “donekle/veoma korisne”. Kao što je očekivano, veći deo pripadnika ove druge grupe smatra da su informacije od pomoći i ovo je očigledno imajući u vidu činjenicu da su u češćem kontaktu sa sudom u svojim svakodnevnim poslovima i samim time bolje shvataju informacije i ne treba im toliko puno objašnjenja kao što je to slučaj sa strankama u postupku.

Tabela 18. Korisnost informacija pruženih od strane suda, odgovori po vrsti korisnika

<i>Koliko su vam koristile informacije koje vam je dao sud?</i>					
	Potpuno nekorisne	Poprilično nekorisne	Nisu bile ni korisne ni nekorisne	Donekle korisne	Veoma korisne
Stranka u postupku	14.04%	8.65%	18.72%	33.19%	25.39%
Advokat ili ovlašćeni zastupnik	4.38%	3.65%	8.76%	27.74%	55.47%

Sem ispitanika Osnovnog suda u Prištini, od kojih je skoro jedna četvrtina rekla da su im informacije koje im je pružio sud bile potpuno nekorisne, uopšteno su učesnici bili zadovoljni informacijama koje su im pružili sudovi. Većina učesnika je iznela da su informacije donekle ili veoma korisne, dok ih je manji broj smatrao poprilično nekorisnim. Najbolje rezultate u ovoj kategoriji ostvarili su sudovi u Đakovici, Gnjilanu i Peći koji su imali manje od 5% odgovora na negativnoj strani ove skale.

Table 19. Korisnost informacija pruženih od strane suda, odgovori po vrsti osnovnog suda

<i>Koliko su vam koristile informacije koje vam je dao sud?</i>					
	Potpuno nekorisne	Poprilično nekorisne	Nisu bile ni korisne ni nekorisne	Donekle korisne	Veoma korisne
Priština	26.97%	14.33%	12.64%	22.19%	23.88%
Mitrovica	2.94%	8.82%	14.71%	47.06%	26.47%
Prizren	2.94%	2.94%	25.00%	58.82%	10.29%
Peć	0%	4.55%	13.64%	35.23%	46.59%
Uroševac	3.36%	0.84%	14.29%	19.33%	62.18%
Đakovica	0%	0%	42.86%	48.57%	8.57%
Gnjilane	1.37%	2.74%	17.81%	45.21%	32.88%

5.4 KORIŠĆENJE INTERNET STRANICE SUDA ZA PRISTUP INFORMACIJAMA

Sedam osnovnih sudova na Kosovu ima funkcionalne internet stranicesa informacijama od onih opšte prirode – radno vreme, pružene usluge i kontakt informacije – do konkretnih informacija o rasporedu suđenja i donetim odlukama. Iako se internet stranicama uopšteno može lako kretati u određenoj meri se redovno ažuriraju, rezultati ankete pokazuju da se ne koriste kao izvor informacija za korisnike

suda. Većina ispitanika (82.66%) je iznela da ne koriste internet stranicu suda da tragaju za informacijama. Od 17.34% onih koji je koriste, samo jedna četvrtina je iznela da su pronašli sve ono za čim su trágali.

Tabela20. Korišćenje internet stranice suda

<i>Da li ste koristili internet stranicu suda?</i>					
		Da	Ne		
17.34%	82.66%				
		Priština	9.55%	90.45%	
		Mitrovica	25.00%	75.00%	
		Prizren	19.12%	80.88%	
		Peć	29.55%	70.45%	
		Uroševac	12.61%	87.39%	
		Đakovica	18.57%	81.43%	
		Gnjilane	38.36%	61.64%	

Bliži pogled na svaki osnovni sud pokazuje da učesnici iz Gnjilana koriste internet stranicu najviše (38.36%) u poređenju sa drugim sudovima, za kojim sledi Peć (29.55%). Iznenadjuće, Osnovni sud u Prištini nalazi se na samom dnu liste, iako je Priština najveći i glavni grad i glavna baza za akademski i socijalni razvoj, što bi sugerisalo da ima najveću stopu prodiranja i korišćenja interneta te bi se samim tim očekivalo da se ovo odrazi na korišćenje službenih internet stranica za dobijanje informacija.

Nisam pronašao/la nikakve informacije koje sam trebao/la	Pronašao/la sam vrlo malo informacija koje sam trebao/la	Pronašao/la sam većinu informacija koje sam trebao/la	Pronašao/la sam sve informacije koje sam trebao/la
16.44%	19.18%	39.73%	24.66%

Oni koji su izneli da koriste internet stranicu suda zamoljeni su da procene stepen u kome su pronašli informacije koje su trebali. Imajući u vidu mali procenat pozitivnih odgovora na ovo pitanje, broj odgovora na sledeće pitanje je mali (i praćen je visokom stopom nepružanja odgovora) te su samim tim nalazi po osnovnim sudovima predstavljeni u brojkama a ne u procentima.

Osnovni sud u Gnjilanu beleži najbolji rezultat u ovoj kategoriji imajući u vidu da su svi ispitanici izneli da su pronašli *većinu* ili *sve* informacije koje su trebali, za kojim sledi Osnovni sud u Đakovici gde je većina ispitanika iznela da su pronašli *većinu* ili *sve* informacije koje su trebali na internet stranici suda. Učesnici

DFG-a uopšteno su potkrepili nalaze ove studije, tvrdeći da je najbolji način da dobiju informacije da se obrate lično sudu. Oni koji su posetili internet stranicu izneli su da su im informacije postavljene tamo retko od pomoći i osnovni podaci kao što su e-mejlovi službenika ne mogu da se nađu na internet stranici. Učesnici DFG-a iz Prizrena koji su kako advokati tako i lica koja se ne bave pravom složili su se da većina korisnika suda koristi internet stranicu suda. Takođe su izneli da se nalog suda na Facebooku redovno ažurira.

Tabela 21. Odgovori učesnika koji su koristili internet stranicu suda o tome da li su pronašli ono što su trebali na internet stranicama osnovnih sudova

	<i>Da li ste pronašli ono što ste trebali?</i>			
	Nisam pronašao/la nikakve informacije koje sam trebao/la	Pronašao/la sam vrlo malo informacija koje sam trebao/la	Pronašao/la sam većinu informacija koje sam trebao/la	Pronašao/la sam sve informacije koje sam trebao/la
Priština	13 osoba	12 osoba	6 osoba	3 osobe
Mitrovica	2 osobe	4 osobe	11 osoba	0 osoba
Prizren	1 osoba	2 osobe	7 osoba	3 osobe
Peć	4 osobe	6 osoba	10 osoba	6 osoba
Uroševac	3 osobe	3 osobe	5 osoba	4 osobe
Đakovica	1 osoba	1 osoba	8 osoba	3 osobe
Gnjilane	0 osoba	0 osoba	11 osoba	17 osoba

5.5 UKUPNA OCENA O PRISTUPU INFORMACIJAMA

Rang kategorije pristupa informacijama zapravo nastaje kao rezultat prosečnih odgovora na pet pitanja koja slede u nastavku a na koja su odgovorili učesnici ankete u svakom od osnovnih sudova:

1. Prema vašem iskustvu, koliko je lako na sudu dobiti informacije o svom predmetu?
2. Da li ste lako našli sudnicu ili kabinet koji ste trebali?
3. Koliko su vam koristile informacije koje vam je dao sud?
4. Da li ste koristili internet stranicu suda?
5. Da li ste pronašli ono što ste trebali?

Osnovni sud	Rang
Uroševac	1
Gnjilane	2
Peć	3
Đakovica	4
Prizren	5
Mitrovica	6
Priština	7

*Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove.

Osnovni sud u Uroševcu ima najbolji rang u ovom smislu. Razlog za to je činjenica da su građani mogli da dobiju informacije relativno lako, nisu imali nikakve poteškoće da pronađu sudnice a sud im je pružio informacije koje su bile korisne. Sa druge strane skale, skoro polovina ispitanika Osnovnog suda u Prištini mogla je teško da dobije informacije o svom predmetu a četvrtina je odgovorila da im informacije koje im je pružio sud nisu koristile uopšte.

6 EFIKASNOST I PRAVIČNOST

Ovaj deo studije bavi se iskustvima ispitanika u dobijanju usluga suda. Ispitanici su upitani da li su završili svoje poslove na sudu u razumnom roku tog dana, koliko traje rešavanje njihovog predmeta i pitanja pravičnosti kao npr. da li je prema njima postupano jednako.

6.1 EFIKASNOST SUDA

Opterećeni predmetima, sudovi na Kosovu imaju ograničeno vreme na raspolaganju da se pozabave svojim klijentima. Tabela koja sledi u nastavku prikazuje u procentima učesnike i kako su opisali koliko su uspeli da svoje poslove na sudu završe u razumnom roku.

Tabela 22. Sposobnost završavanja poslova na sudu u razumnom roku

Da li ste danas bili u stanju da završite poslove na sudu u razumnom roku?					
	Izričito se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem
Priština	25.28%	16.85%	10.96%	22.75%	24.16%
Mitrovica	10.29%	48.53%	8.82%	19.12%	13.24%
Prizren	0%	2.94%	32.35%	57.35%	7.35%
Peć	0%	13.64%	36.36%	30.68%	19.32%
Uroševac	2.52%	12.61%	12.61%	22.69%	49.58%
Đakovica	2.86%	21.43%	15.71%	41.43%	18.57%

	Izričito se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem
Gnjilane	1.37%	5.48%	38.36%	38.36%	16.44%

Ono što je interesantno, kada su ispitanici upitani “Koliko traje rešavanje vašeg predmeta?” odgovori u velikoj meri variraju od jednog do drugog suda. Više od 40% anketnih ispitanika u Prištini iznelo je da više od dve godine traje rešavanje njihovog predmeta; učesnici DFG-a su svojim izlaganjima potvrdili iste podatke. Prema pravnicima koji su učestvovali u diskusiji, veliki deo slučajeva je odlagan zato što ih Apelacioni sud preinačuje ivraća zbog proceduralnih grešaka, iako po njima, ovi predmeti mogu lako da se reše na samom Apelacionom sudu, bez da se šalju nazad sudu na ponovno suđenje.

Ispitanici iz Prizrena (64.7%) izneli su pozitivno iskustvo u tom smislu i ovaj nalaz potvrdili su učesnici DFG-a koji su procenili osnovni sud efikasniji u građanskim nego u krivičnim predmetima. Učesnici su se složili da je sud dovoljno efikasan, imajući u vidu broj predmeta koje primaju. Shodno tome, oni se slažu sa nalazom ankete da 58% ispitanika smatra da su rešili svoja pitanja u razumnom roku. Međutim, jedno od glavnih pitanja sa sudom jesu zakašnjenja – i ponekada otkazivanje – ročišta bez nekog valjanog razloga sudije. Međutim, ovo je opšti problem koji se pojavljuje u svim osnovnim sudovima.

Velika većina ispitanika iz Gnjilana iznela je da su bili u stanju da u razumnom roku završe svoje poslove na sudu, i pored toga, skoro 40% iznelo je da su bili u stanju da reše svoj predmet u manje od 6 meseci. Bez obzira na isto, učesnici DFG-a predstavili su mnogo goru sliku nego što su odražavali nalazi ankete. Oni su bili posebno nezadovoljni efikasnošću suda i podelili su svoje iskustvo da su se “vukli” po sudu godinama sve dok njihov predmet nije rešen, dok su neki čak još uvek u toku. Advokati su napravili razliku između različitih odeljenja suda, rekavši da je Krivično odeljenje mnogo efikasnije od građanskog. Međutim, u oba odeljenja, prema rečima učesnika, broj sudija je alarmantno mali u poređenju sa brojem predmeta.

Većina ispitanika iz Mitrovice (58.82%) iznela je da nisu mogli da završe svoje poslove u sudu u razumnom roku, međutim 40% ispitanika ankete reklo je da je sudu potrebno manje od šest meseci da reši jedan predmet. Učesnici DFG-a opravdavaju ove nalaze rečima da predmeti kao što su brakorazvodne parnice ili parnice iz radnih odnosa mogu da budu rešeni u manje od šest meseci. Sem toga, i pravnici i drugi učesnici su izneli da su u stanju da reše svoje predmete u razumnom roku. Jedan od učesnika ima imovinsku parnicu koja je u toku već 7 godina, dok je jednom drugom trebalo 4 godine da se ona reši. Još nešto što su pravnici primetili jeste procenat predmeta vraćenih od strane Apelacionog suda, što je zaista alarmantno. Razlog za to je navodno činjenica da su sudije zabrinutije da postignu svoju obaveznu kvotu – što je broj predmeta mesečno koje moraju da reše – umesto da donesu pravu odluku u skladu sa zakonom. Ovi zaostali predmeti u Sudu u Mitrovici pripisuju se malom broju sudija a učesnici se slažu da ovo samo krči put korupciji.

Ispitanici iz Đakovice su generalno bili sretni vremenom trajanja rešavanja njihovog predmeta što je potvrđeno i u DFG-u, gde je istaknuto da neki predmeti traju duže ali da je uopšteno nedavnih godina ostvaren napredak. Zakašnjenja u rešavanju predmeta pripisuju se Apelacionom sudu, pošto je puno predmeta preneto na viši nivo.

Više od 50% anketnih ispitanika iz Uroševca iznelo je da se slažu/izričito se slažu da su bili u stanju da završe sve svoje poslove na sudu u razumnom roku. Zapravo, više od 70% tvrdi da im je predmet rešen u jednoj godini ili manje. Najveći izazov je to što sud donosi pravične odluke ali se one ne izvršavaju, većina primera došla je od učesnika koji su bili deo predmeta fabrike čeličnih cevi. Što se

tiče vremena potrebnog za rešavanje predmeta, učesnici su se složili sa nalazima ankete i izneli su da sve to zavisi od predmeta i od toga da li stranka ima advokata (kada stranke angažuju advokate da ih zastupaju na sudu, predmet se obično rešava brže nego što je to slučaj kada stranka nije angažovala usluge advokata, pošto su upoznati sa postupcima). Žalbe u ovoj kategoriji bile su uperene na račun tužilaca koje su smatrali politički motivisanim pošto se optužnice ne podižu protiv ljudi koji imaju političke veze ili su finansijski u prilici da podmire relevantne aktere u sistemu.

Više od polovine ispitanika u anketi sprovedenoj u Peći reklo je da trebaju više od jedne godine da reše svoj predmet, sa 32% onih koji kažu da im treba više od 2 godine da reše svoj predmet. U DFG-u, advokati su pripisali ove nalaze vrsti predmeta koje stranke imaju. Rešavanje krivičnih predmeta obično traje 1 godinu, pošto ima više sudija u tom odeljenju a takođe same sudije su dosta delotvornije u rešavanju ovih predmeta imajući u vidu njihovu prirodu. Međutim, rešavanje građanskih predmeta koji bi takođe trebalo da budu prioritet, traje više od 2 godine, pošto je broj sudija u tom odeljenju mali u poređenju sa brojem predmeta koje imaju. Zaostali predmeti su takođe posledica izlišnih birokratskih postupaka a oni koji sve ovo samo pogoršavaju još više jesu zaposleni suda, uključujući i neke sudije, koji nisu profesionalni kada govorimo o aspektima pomenutim duž DFG-a: pojavljivanje sudija, komunikacija/način interakcije sa strankama i slabe veštine pravnog pisanja u izdatim odlukama i presudama. Upravo iz tog razloga učesnici su izneli da smatraju da bi trebalo da postoji neka nadzorna institucija, sa jakim politikama, koja bi pozivala sudije na odgovornost za postizanje viših standarda.

Tabela 23. Vreme potrebno za rešavanje predmeta, po osnovnom sudu

Koliko već traje rešavanje vašeg predmeta?

	Manje od 6 meseci	Do jedne godine	Do dve godine	Više od dve godine
Priština	23.88%	20.22%	14.04%	41.85%
Mitrovica	44.12%	11.76%	25.00%	19.12%
Prizren	29.41%	33.82%	11.76%	25.00%
Peć	18.18%	23.86%	25.00%	32.95%
Ferizaj	25.21%	25.21%	21.85%	27.73%
Đakovica	41.43%	30.00%	17.14%	11.43%
Gnjilane	38.36%	35.62%	21.92%	4.11%

6.2 POSTUPANJE NA SUDU

Iako se od suda ne očekuje da radi na premisi predusretljivosti prema svojim klijentima, bez obzira na isto građani očekuju određeni nivo ljubaznosti i poštovanja pri radu sa zvaničnicima suda. Osnovni sud u Peći prednjači u tom smislu, sa skoro 98% ispitanika koji su *zadovoljni/veoma zadovoljni*. Priština se nalazi na samom dnu ove lestvice sa skoro 17% ispitanika koji iznose da su *veoma/donekle nezadovoljni*.

Tabela koja sledi u nastavku prikazuje broj i procenat učesnika koji su izneli svoje zadovoljstvo načinom na koji je postupano prema njima na sudu na dan kada je sprovedena studija. Većina opisuje svoju interakciju sa zvaničnicima suda kao vrlo ili donekle zadovoljavajućom, dok je manji broj ljudi bio donekle nezadovoljan.

Tabela 24. Kvalitet postupanja od strane osoblja suda

<i>Da li su prema vama postupali ljubazno i sa poštovanjem?</i>					
	Veoma nezadovoljan/na	Donekle nezadovoljan/na	Ni jedno ni drugo	Donekle zadovoljan	Veoma zadovoljan
Priština	11.24%	5.62%	4.49%	22.47%	56.18%
Mitrovica	5.88%	1.47%	1.47%	29.41%	61.76%
Prizren	0%	5.88%	17.65%	70.59%	5.88%
Peć	1.14%	0%	1.14%	37.5%	60.23%
Uroševac	0%	2.52%	9.24%	28.57%	59.66%
Đakovica	4.29%	4.29%	4.29%	62.86%	24.29%
Gnjilane	2.74%	5.48%	6.85%	61.64%	23.29%

6.3 IZRAŽAVANJE NA MATERNJEM JEZIKU

Mogućnost izražavanja na maternjem jeziku zapravo je osnovno ljudsko pravo zagarantovano Ustavom⁵ i propisano Zakonom o upotrebi jezika⁶ i još jedan je pokazatelj zadovoljstva klijenata sudovima. Gledano u celosti, u proseku 97.5% ispitanika odgovorilo je da su bili u stanju da komuniciraju na svom jeziku u sudu. Međutim, imajući u vidu da su sve ankete sprovedene u glavnim ograncima osnovnih sudova, nalazi možda ne odražavaju aktuelnu situaciju. Osnovni sud u Prištini na primer ima istureno odeljenje u Opštini Gračanica u kome je stanovništvo prevashodno srpsko i koje dobija usluge u istom. Isto tako, Đakovica prevashodno ima albansko življe što znači da anketa možda nije uključila nijednog učesnika iz neke druge etničke zajednice, te su samim tim svi ispitanici odgovorili da su mogli da koriste svoj maternji jezik. Sa druge strane, kada govorimo o nalazima u vezi sa Osnovnim sudom u Mitrovici, u vreme kada je sprovedeno istraživanje, ovaj sud se nalazio u Vučitrnu zbog čega postoji mogućnost da ispitanici nisu zapravo bili pripadnici drugih nealbanskih zajednica i da samim tim rezultat nužno ne oslikava sadašnju situaciju nastalu nakon izmeštanja ogranka u Mitrovici.

Sa druge strane, Uroševac beleži dobar rezultat u drugim pokazateljima, sa time da najveći procenat odgovora ispitanika (5.88%) da nisu mogli da koriste svoj maternji jezik dolazi upravo iz ovog osnovnog

⁵Ustav Republike Kosovo. Poglavlje I, čl. 5

⁶Zakon o upotrebi jezika (Zakon br. 02/L-37)

suda. Razlog za ovo može biti činjenica da ova opština ima i pripadnike iz drugih manjinskih zajednica.⁷ Tabela koja sledi u nastavku pokazuje broj i procenat učesnika koji su izneli da su bili u stanju da koriste svoj maternji jezik prilikom obavljanja svojih poslova na sudu. Većina učesnika iznela je da su bili u prilici to da učine.

Tabela 25. Sposobnost izražavanja na svom maternjem jeziku

<i>Da li vam je data prilika da se izrazite na svom maternjem jeziku?</i>		
	Da	Ne
Priština	97.19%	2.81%
Mitrovica	100%	0%
Prizren	97.06%	2.94%
Peć	98.86%	1.14%
Uroševac	94.12%	5.88%
Đakovica	100%	0%
Gnjilane	95.89%	4.11%

6.4 PODJEDNAKO POSTUPANJE NA SUDU

Pravosudni sektor dužan je da prema svima postupa jednako. Međutim, samo 41.5% ispitanika smatra da sudovi postupaju jednako prema svim građanima. Skoro jedna četvrtina (23.9%) je odgovorila da prema njima nije postupano jednako, što zabrinjava pošto umanjuje poverenje u pravičnost sudova. Tabela koja sledi u nastavku prikazuje broj i procenat učesnika koji su izneli svoje mišljenje o tome da li je prema njima postupano kao i prema svima drugima na sudu.

Tabela 26. Stepen u kome korisnici suda smatraju da je prema njima postupano jednako

<i>Da li je prema vama postupano isto kao i sa svima ostalima?</i>			
	Da	Ne	Donekle
Procenat	41.45%	23.87%	34.68%

Bliži pogled na svaki osnovni sud pokazuje da su odgovori donekle podeljeni između pozitivnog, negativnog i neutralnog odgovora, sa Mitrovićom koja beleži najgori i Gnjilanom koji beleži najbolji rezultat.

⁷ Anketa je sprovedena pre integrisanja sudova na severu, te podaci iz integrisanih sudova na severu nisu odraženi u nalazima.

Tabela 27. Stepen u kome korisnici sudova smatraju da je prema njima postupano jednako, po osnovnom sudu

Da li je prema vama postupano isto kao i sa svima ostalima?

	Da	Ne	Donekle
Priština	35.39%	35.67%	28.93%
Mitrovica	54.41%	13.24%	32.35%
Prizren	33.82%	23.53%	42.65%
Peć	44.32%	13.64%	42.05%
Uroševac	42.86%	19.33%	37.82%
Đakovica	41.43%	12.86%	45.71%
Gnjilane	60.27%	6.85%	32.88%

DFG-i doprinose nalazima ankete. Učesnici iz Đakovice izneli su da odluke suda nisu uvek pravične i učesnici su to pripisivali kulturi koja preovlađuje u Đakovici gde je porodično ime (“ugledno” porodično ime prema standardima lokalne kulture) veoma važno i ponekada se sudije usredsređuju mnogo više na to nego na dokaze. U Uroševcu je percepcija pravičnosti poprilično pozitivna, pošto su svi učesnici DFG-a jednoglasno priznali da sud postupa prema predmetima pravično, ali da je najveći izazov to što se te pravične odluke ne primenjuju, većina primera u tom smislu došla je od učesnika koji su bili deo predmeta fabrike čeličnih cevi (istorijski predmet u ovom osnovnom sudu).

6.5 UKUPAN RANG U KATEGORIJI EFIKASNOST I PRAVIČNOST

Rang u kategoriji efikasnosti i pravičnosti rezultat je prosečnih odgovora koje su dali svi učesnici iz svakog osnovnog suda na sledećih četiri pitanja:

1. Da li ste danas bili u stanju da završite poslove na sudu u razumnom roku?
2. Koliko već traje rešavanje vašeg predmeta?
3. Da li su prema vama postupali ljubazno i sa poštovanjem?
4. Da li je prema vama postupano isto kao i sa svima ostalima?

Osnovni sud	Rang
Uroševac	1
Peć	2
Gnjilane	3
Prizren	4
Priština	5
Đakovica	6

**Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove.*

Osnovni sud u Uroševcu rangiran je na vrhu liste u smislu efikasnosti. Korisnici ovog Osnovnog suda završavaju svoje poslove u njemu relativno brže u odnosu na druge osnovne sudove na Kosovu. Isti je zabeležio visok rezultat među ispitanicima kada govorimo o osećaju jednakog i ljubaznog postupanja. U DFG-u, učesnici se slažu da se kvalitet usluga značajno poboljšao proteklih godina prelaskom u novu zgradu i dodatnim sudijama i ovo je tačno čak i u slučajevima kada odluka nije doneta u njihovu korist (ili korist njihovih klijenata). Osnovni sud u Peći uopšteno je zabeležio drugo mesto u bloku pitanja o efikasnosti i pravičnosti i prednjači kao sud u kome su ispitanici smatrali da se prema njima postupa sa najviše ljubaznosti i poštovanja.

Na drugoj strani skale, Osnovni sud u Mitrovici je u poređenju sa drugim sudovima zabeležio najniži rezultat. Ispitanici su takođe zabeležili najniži rezultat kada su upitani da li su uspeali da završe svoj posao na sudu u razumnom roku.

7 PERCEPCIJA KORUPCIJE

Postoji široko rasprostranjena percepcija javnosti da je u kosovskom pravosuđu u velikoj meri prisutna korupcija. Ovo je potkrepljeno različitim studijama međunarodnih i lokalnih organizacijama i izneto je u Izveštaju o napretku Evropske komisije za Kosovo za 2017. i 2018. godinu. Konkretno, prema izveštajima: Pravosuđe [...] podlaže neprimerenom političkom uticaju a institucije za vladavinu prava moraju uložiti dodatne napore da izgrade svoje kapacitete.⁸

Imajući u vidu ovu situaciju, namera je ove studije da utvrdi preovlađivanje korupcije u različitim osnovnim sudovima, na osnovu percepcija korisnika suda i ličnog iskustva. Od ispitanika u sklopu ankete je zatraženo da ocene najvažnije uzroke javljanja korupcije u sklopu pet opcija koje su im pružene u upitniku a koje su predviđene kao glavni načini u slučajevima u kojima se mito ili usluge koriste kao način da se utiče na rešavanje i/ili ishod predmeta. Ovih pet uzroka čini: **(1) Politički uticaj:** neprimeren uticaj političara koji zloupotrebljavaju svoju moć da utiču na ishode predmeta, pretnjom i zastrašivanjem; **(2) Uticaj stranaka u postupku:** nepotizam, korišćenje ličnog bogatstva i veza za uticaj na ishod predmeta; **(3) Finansijska motivacija sudije:** davanje mita sudiji direktno kako bi presudio u korist stranke koja daje mito; **(4) Neefikasan sud sa ograničenim resursima:** ograničeni ljudski resursi koji usporavaju rad na predmetu i otvaraju mogućnosti da se rad na predmetu "podmaže" mitom ili uslugama tipa Ja tebi, ti meni (quidproquo); **(5) Uticaj advokata:** eksparte komunikacija advokata sa sudijom kome je predmet dodeljen da bi se predmet ubrzao i uticalo na presudu, ili korišćenje advokata kao posrednika kako bi preko njega stranke u postupku dale mito predmetnom sudiji.

Učesnici DFG-a tvrde da su svi uzroci međusobno povezani imajući u vidu daako je finansijska motivacija sudije razlog u osnovi korupcije, ondaiza svega toga stoji uticaj stranaka na proces ili ukoliko je politički uticaj uzrok korupcije, onda je ponovo u osnovi istog uticaj stranaka na procesi tako dalje. Štaviše, u preostalim pitanjima u ovom delu, ispitanici su upitani da li su lično bili uključeni u davanje ili je od njih traženo da daju mito zaposlenima suda da bi ubrzali svoj predmet ili dobili presudu u svoju korist.

7.1 UZROK KORUPCIJE

Sledećih pet uzroka javljanja korupcije pruženi su kao opcija koju ispitanici treba da ocene u smislu njihove važnosti po izazivanje korupcije u pravosuđu, prema njihovim percepcijama i iskustvu. Neprimeren politički uticaj bio je najvažniji uzrok javljanja korupcije u svim osnovnim sudovima, sa izuzetkom Prizrena, gde je najveći procenat ispitanika (36.7%) izneo da je uticaj advokata bio najvažniji uzrok javljanja korupcije. Gledano u celosti, drugi uzroci javljanja korupcije (uticaj stranaka u postupku, finansijska motivacija sudije, neefikasan sud sa ograničenim resursima i uticaj advokata) prijavljivani su mnogo manje kao najvažniji uzrok javljanja korupcije u poređenju sa političkim uticajem. Važno je napomenuti da su stranke u postupku i advokati /ovlašćeni zastupnici imali uopšteno slična gledišta kada su upitani o najvažnijem uzroku javljanja korupcije. Bez obzira na isto, advokati/ovlašćeni zastupnici koji se mnogo češće bave različitim slučajevima identifikovali su *politički uticaj* kao najvažniji uzrok korupcije, neznatno više u odnosu na druge stranke u postupku.

⁸Izveštaj o napretku za Kosovo za 2018, Evropska komisija. Više na: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/nea/files/20180417-kosovo-report.pdf>

Tabela 28. Najvažniji uzrok javljanja korupcije među 5 pruženih opcija, zasebno za stranke u postupku i advokate ili ovlašćene zastupnike.

Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Stranka u postupku	40.95%	15.43%	14.84%	13.80%	14.99%
Advokat ili ovlašćeni zastupnik	48.78%	17.89%	10.57%	13.82%	8.94%

Prema prikupljenim nalazima, ispitanici u Prištini biraju politički uticaj kao najvažniji uzrok javljanja korupcije sa 32%, preostali odgovori su podeljeni skoro podjednako između preostale četiri pružene opcije. Nalaz je istražen dalje u DFG-u, gde je sugerisano da je razlog što je političko mešanje sagledano kao glavni uzrok javljanja korupcije upravo zbog toga što postoji široko verovanje da sudije koje napreduju lako podlažu uticaju političkih snaga, koje su toliko uticajne u sudskom sistemu da unapređenje u sudove više instance zavisi direktno od nećijih političkih veza. Shodno tome, korupcija u ovom sudu uglavnom je rezultat razmene usluga gde u predmetima u kojima jedna od stranaka ima političke veze, donošenje presude u korist te stranke biva nagrađeno nagradama kao što je zapošljavanje članova porodice i poznanika, ekonomskim /finansijskim uslugama, unapređenjem i tako dalje. Ovo samo potkrepljuje podatke proizašle iz nalaza ankete gde je 40% ispitanika reklo da je politički uticaj glavni uzrok javljanja korupcije.

Ispitanici u Gnjilanu takođe su rangirali politički uticaj kao najvažniji uzrok javljanja korupcije, (54%). Preostale četiri opcije dobile su skoro podjednaku raspodelu odgovora. Iako je anketa predstavila mali procenat (1%) korisnika suda koji su se suočili sa korupcijom, učesnici ovog DFG-a izneli su da se korupcija dešava mnogo češće, iako je samo jedan ispitanik rekao da je od njega/nje zatražen mito, dok su dva ispitanika rekla da su podmitili sudske službenike, a drugi su znali za slučajeve ali nisu bili lično uključeni. Istaknuta kao nasumična jesu sledeća iskustva učesnika DFG-a: Jedan broj istih izneo je da se mito u ovom sudu prihvata i traži od administrativnog osoblja suda, dok sudije traže usluge umesto mita samog po sebi; Jedna učesnica je podelila svoje iskustvo u vezi sa svojom brakorazvodnom parnicom – ona je u nekoliko navrata došla na sud da sazna zašto njen predmet nije izvršen i sreća se sa sudskim osobljem odgovornim za izvršenje njenog predmeta, što je osoba koju je nakon toga videla kako večera sa njenim bivšim suprugom u nekoliko navrata; Advokat koji je učestvovao pomenuo je predmet u kome je smatrao da je predmet dobio svojom zaslugom, međutim kasnije je saznao da je njegov klijent potplatio člana administrativnog osoblja da utiče na ishod, što je nešto što ni sam advokat nije znao.

Kao što prikazuje anketa, više od 50% ispitanika iz Mitrovice smatra da je politički uticaj glavni uzrok javljanja korupcije, dok 25% smatra da je uticaj stranaka u procesu drugi uzrok koji najviše preovlađuje.

Učesnici DFG-a se slažu sa ovim podacima što dalje pokazuje da je korupcija evoluirala – postala je sofisticiranija – umesto novca, sada se razmenjuju usluge i uticaj.

Ispitanici iz Đakovice rangiraju politički uticaj kao najvažniji uzrok javljanja korupcije (39% istih) i uticaj stranaka u procesu kao drugi najvažniji uzrok (28%). U DFG-u, većina učesnika iznela je da je ovaj sud okarakterisan “iznenađujućim” presudama određenih sudija koji teraju ljude da veruju da se možda radi o korupciji. Prema učesnicima diskusije, odluke suda nisu uvek pravične i učesnici su ovo pripisali kulturi Đakovice, gde je porodično ime (“ugledno” porodično ime prema standardima lokalne kulture) veoma važno i ponekada se sudije usredsređuju na to mnogo više nego na dokaze. Oni razlikuju stranke koje dolaze iz “privilegovanih” porodica, dajući im manje novčane kazne što se ponekada odražava i na ishod datih predmeta.

Većina korisnika suda u Osnovnom sudu u Uroševcu (54%) smatra da je politički uticaj glavni uzrok za javljanje korupcije uopšteno. Međutim, jedini javni slučaj korupcije na ovom sudu jeste slučaj iz 2010. godine u kome je sudija uzeo mito od 20 evra. Istaknuto je da stranke (građani koji su stranke u postupku) misle da će ukoliko plate mito njihov predmet biti rešen brže i u njihovu korist, ali u praksi niko nije priznao da je imao iskustvo ovakve razmene usluga u ovom osnovnom sudu. Učesnici su izneli da nisu obavešteni o radu i aktivnostima suda (uključujući strukturu, procese, osnovu presuda i logiku sudskih odluka) i izneli su da u ovakvom nedostatku informacija nastaju znaci koji ukazuju na korupciju. Politički uticaj smatran je najvećim faktorom koji doprinosi korupciji u pravosudnom sistemu, što mnogo više počiva na onome što su čuli nego na ličnom iskustvu.

Korisnici Osnovnog suda u Peći imaju najjača ubeđenja da je politički uticaj glavni uzrok javljanja korupcije u pravosuđu sa 75% anketnih ispitanika koji ovo smatraju glavnim uzrokom korupcije. Učesnici DFG-a složili su se sa nalazima i izneli su da su svi drugi uzroci navedeni kao opcija, povezani i vođeni političkim uticajem. Izraz “selektivna pravda” korišćen je da se opiše kako pravosudni sistem povlađuje pojedince koji imaju političke veze i po asocijaciji – moć i uticaj. Učesnici nisu bili iznenađeni da niko od ispitanika nije priznao da im je ponuđen ili zatražen mito od strane zaposlenih suda, i to više eksplicitno ne sledi. Međutim ponovo, 2 od 6 učesnika DFG-a ima iskustvo iz prve ruke sa zahtevima za mito a jedan od advokata je priznao da ima brojne klijente koji mito vide kao način da brzo reše svoj predmet. Shodno tome, imajući u vidu ove informacije, možemo zaključiti da je potrebna dodatna studija koja će istražiti da li je mito po principu Ja tebi, ti meni (quidproquo) okončan i da li su zamenjena u potpunosti suptilnijim uticajem političkih subjekata i stranaka, pošto je jasno iz iskustava učesnika DFG-a da stranke i advokati nastavljaju da smišljaju i ponekada da se uključuju u mito. Takođe, potrebna je dodatna studija koja bi istražila da li su stranke koje nemaju porodične ili političke veze ostavljene sa jedinom opcijom da upotrebe mito kako bi uticale na brzinu ili ishod postupaka.

Na kraju, samo korisnici Osnovnog suda u Prizrenu navode uticaj advokata kao glavni uzrok javljanja korupcije u pravosuđu. Učesnici DFG-a se slažu da je uticaj advokata jedan od glavnih uzroka javljanja korupcije, međutim, oni smatraju da politika ima takođe poprilično veliki uticaj na korupciju i da su ova dva uzroka isprepletana. Kada su zamoljeni da pruže detaljnije informacije o ovom nalazu, učesnici su priznali da je Prizren mali grad i da advokati koji poznaju ljude koriste ove lične prijateljske ili porodične veze i obezbeđuju informacije koje drugima nisu lako dostupne i ubrzavaju time rad na predmetima koje zastupaju.

Tabela 29. Najvažniji uzrok javljanja korupcije od 5 ponuđenih opcija, po osnovnom sudu*Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?*

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Priština	32.75%	18.42%	16.67%	16.37%	15.79%
Mitrovica	53.73%	22.39%	10.45%	4.48%	8.96%
Prizren	16.18%	2.94%	13.24%	30.88%	36.76%
Peć	75.00%	4.17%	12.5%	4.17%	4.17%
Uroševac	53.98%	17.7%	10.62%	11.50%	6.19%
Đakovica	38.57%	22.86%	12.86%	10.00%	15.71%
Gnjilane	53.85%	10.77%	15.38%	10.77%	9.23%

Kada su upitani šta je drugi najvažniji razlog javljanja korupcije, uticaj političkih stranaka u postupku i finansijska motivacija sudije pomenuti su neznatno više u odnosu na druge razloge korupcije. Relativno ravnomerna distribucija uzroka bila je odgovor na pitanje šta su treći, četvrti i peti uzrok javljanja korupcije. Tabele u nastavku predstavljaju ove odgovore.

Tabela 30. Drugi po redu najvažniji uzrok javljanja korupcije među 5 ponuđenih opcija, po osnovnom sudu*Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?*

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Priština	13.58%	24.38%	32.1%	21.91%	8.02%
Mitrovica	18.64%	25.42%	15.25%	16.95%	23.73%
Prizren	25.00%	19.12%	23.53%	11.76%	20.59%
Peć	38.78%	28.57%	14.29%	12.24%	6.12%

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Uroševac	18.56%	18.56%	22.68%	16.49%	23.71%
Đakovica	13.04%	27.54%	23.19%	20.29%	15.94%
Gnjilane	11.11%	18.52%	29.63%	24.07%	16.67%

Tabela 31. Treći po redu najvažniji uzrok javljanja korupcije među 5 ponuđenih opcija, po osnovnom sudu

Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Priština	22.22%	30.33%	20.42%	16.52%	10.51%
Mitrovica	20.97%	32.26%	20.97%	19.35%	6.45%
Prizren	25.00%	35.29%	16.18%	13.24%	10.29%
Peć	0.00%	35.29%	8.82%	26.47%	29.41%
Uroševac	10.58%	27.88%	26.92%	14.42%	20.19%
Đakovica	37.14%	27.14%	22.86%	8.57%	4.29%
Gnjilane	25.00%	23.08	19.23%	25.00%	7.69%

Tabela 32. Četvrti po redu najvažniji uzrok javljanja korupcije među 5 ponuđenih opcija, po osnovnom sudu

Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Priština	31.34%	12.84%	12.24%	20.30%	23.28%
Mitrovica	11.86%	15.25%	38.98%	22.03%	11.86%
Prizren	4.41%	16.18%	20.59%	32.35%	26.47%
Peć	18.18%	20.45%	15.91%	20.45%	25.00%
Uroševac	16.67%	25.93%	23.15%	21.30%	12.96%
Đakovica	2.86%	12.86%	21.43%	37.14%	25.71%
Gnjilane	6.00%	16.00%	12.00%	12.00%	54.00%

Tabela 33. Peti po redu najvažniji uzrok javljanja korupcije među 5 ponuđenih opcija, po osnovnom sudu

Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije?

	Politički uticaj	Uticaj stranaka u postupku	Finansijska motivacija sudije	Neefikasan sud sa ograničenim resursima	Uticaj advokata
Priština	6.42%	17.43%	20.18%	19.88%	36.09%
Mitrovica	1.69%	11.86%	16.95%	28.81%	40.68%
Prizren	29.41%	26.47%	26.47%	11.76%	5.88%
Peć	15.91%	34.09%	31.82%	9.09%	9.09%
Uroševac	11.46%	23.96%	26.04%	21.88%	16.67%
Đakovica	8.70%	10.14%	20.29%	24.64%	36.23%
Gnjilane	30.77%	25.00%	15.38%	21.15%	7.69%

7.2 MITO

Preovlašćivanje mita kao oblika korupcije važan je pokazatelj pri procenjivanju postojanja i stepena korupcije u pravosudnom sistemu. Od populacije sačinjene od 842 ispitanika, 38 ili 4.51% iznelo je da su sudija ili drugi zaposleni suda tražili od njih mito.

Tabela 34. Procenat i broj učesnika koji su izneli da su sudija ili neki drugi zaposleni suda tražili od njih mito

<i>Da li vam je sudija ili zaposleni suda ikada tražio mito?</i>	
Da	Ne
4.5%	95.49%

35% od ispitanika iz Prizrena iznelo je da je od njih tražen mito. Ovaj osnovni sud po svemu sudeći ima pozamašne probleme sa mitom. Ova cifra u Prizrenu, u procentualnom smislu je osam puta veća u odnosu na drugi najveći, Osnovni sud u Mitrovici (sa 4.6 % ispitanika koji su izneli da je od njih zatražen mito). Ispitanici iz Đakovice i Peći nisu izneli nijedan slučaj u kome je od njih zatražen mito. Od većine ispitanika zatražen je mito da bi se presuda donela u njihovu korist ili ubrzao sudski postupak, dok je najmanji broj izneo da je od njih zatražen mito da bi dobili neki dokument.

Tabela 35. Razlog zbog koga je od ispitanika zatražen mito od strane sudije ili zaposlenog u sudu

<i>Ukoliko je odgovor da, iz kog razloga?</i>			
Da ubrzam postupak	Da dobijem traženi dokument	Da sud presudi u moju korist	Drugo
34.21%	5.26%	50.00%	10.53%

Ono što zabrinjava, tri četvrtine ispitanika od kojih je tražen mito u Prizrenu izneo je da je od njih traženo da plate mito da bi presuda bila doneta u njihovu korist. Sa druge strane, pet od 7 slučajeva u kojima je tražen mito u Prištini odnosila su se na to da se proces ubrza, a u dva da se presuda donese u njihovu korist. Tabela koja sledi u nastavku pokazuje broj ispitanika koji su izneli da je od njih tražen mito, razlog i sud u kome se isto desilo.

U smislu davanja mita u stvarnosti, tabela koja sledi u nastavku prikazuje broj i procenat učesnika koji su izneli da su dali mito sudiji ili zaposlenom. Slično javljanju traženja mita, ispitanici iz Prizrena izneli su najveći broj mita, za kojima sledi Priština.

Tabela 36. Procenat korisnika suda koji su dali mito sudiji ili zaposlenom suda*Da li ste ikada dali mito sudiji ili zaposlenom suda?*

Da	Ne
2.61%	97.39%

Tabela u nastavku pokazuje procenat učesnika koji su dali mito službenicima suda i koji su identifikovali funkciju lica koje je primilo mito. Većina učesnika primaoca je stavila u kategoriju *Drugi*.

Tabela 37. Funkcija lica koje je primilo mito*Na kojoj funkciji je osoba koju ste podmitili bila?*

Sudija	Referent	Administracija	Drugo
18.18%	9.09%	0%	72.73%

Imajući u vidu da je broj ispitanika koji su priznali da su dali mito vrlo mali (samo 2.61%), pregled rezultata po osnovnom sudu u tabeli koja sledi u nastavku predstavlja brojke a ne procenat. Ispitanici su izneli da su podmitili sudiju tri puta u Prizrenu i jednom u Prištini. Nijedan učesnik nije izneo da je podmitio osobu u administraciji suda.

Tabela 38. Funkciji osobe koju ste podmitili, po osnovnom sudu*Na kojoj funkciji je osoba koju ste podmitili bila?*

	Sudija	Referent	Administracija	Drugo
Priština	1	0	0	2
Mitrovica	0	1	0	0
Prizren	3	0	0	13
Peć	0	0	0	0
Uroševac	0	0	0	0
Đakovica	0	0	0	0
Gnjilane	0	1	0	1

7.3 UKUPAN RANG U KATEGORIJI PEOVLADIVANJA MITA

Rang u kategoriji preovlađivanja mita izveden je iz prosečnih odgovora svih učesnika u svakom osnovnom suduna sledeća dva pitanja:

1. Da li vam je sudija ili zaposleni suda ikada tražio mito?
2. Da li ste ikada dali mito sudiji ili zaposlenom suda?

Tabela 39. Rang osnovnih sudova u vezi preovlađivanja korupcije

Osnovni sud	Rang
Đakovica	1
Peć	1
Uroševac	3
Priština	4
Gnjilane	5
Mitrovica	6
Prizren	7

**Rang osnovnih sudova se zasniva na odgovorima ispitanika, gde je 1 komparativno bolje u odnosu na ostale rangirane sudove a 7 je komparativno slabije u odnosu na ostale rangirane sudove.*

Osnovi sud u Đakovici i onaj u Peći zauzeli su prvo mesto u smislu preovlađivanja korupcije, pošto ispitanici u oba nisu izneli nijedan slučaj mita. Rang sudova ne oslikava ukupan broj prijavljenih slučajeva korupcije, već količnik pozitivnih i negativnih odgovora. Što je količnik niži, time je i rang bolji.

8 PREPORUKE ZA POBOLJŠANJA

Na osnovu nalaza ove studije, preporuke za poboljšanja u kvalitetu usluga koje nude osnovni sudovi, grupisane su u sledeće tematske oblasti:

Poboljšati pristup informacijama o predmetima i radu suda

Osnovni sud u Prištini treba da učini da informacije o predmetima budu na raspolaganju strankama i njihovim pravnim zastupnicima ili advokatima i njihova internet stranica treba da obuhvati informacije o statusu predmeta, sudijikome je dati predmet dodeljen i raspored ročišta. Opšte informacije o radu suda takođe bi trebalo da budu dostupne na internet stranici i u prostorijama suda i da budu predstavljene na način koristan svim građanima. Ovaj Osnovni sud bi takođe trebalo da poboljša nivo pružanja odgovora putem e-mejla i telefona, pošto se u ovom trenutku jedini kanali komunikacije sa strankama u postupku i advokatima ostvaruju putem službenih dopisa poslatih od strane suda tradicionalnom poštom. Pored toga, treba popraviti oznake u zgradama suda kako bi korisnici suda lakše mogli da identifikuju zgrade i pronađu kabinet ili sudnicu koju trebaju. Slično, Osnovni sud u Gnjilanu i Mitrovici bi trebalo da poboljšaju pristup građana informacijama i dvosmernu komunikaciju (telefonom i e-mejlom) umesto da moraju lično da idu u sud da bi potražili informacije. Slično, Osnovni sud u Peći bi trebalo da pruži podjednak pristup informacijama svim korisnicima suda umesto da neko mora da koristi lične veze i politički uticaj da dobije informacije od istog.

Osnovni sud u Uroševcu bi trebalo da radi na podizanju transparentnosti o svom svakodnevnom radu (1) informisanjem javnosti o svojim nastojanjima i (2) povećavanjem pristupa informacijama onima koji aktivno traže informacije od suda. Veoma je preporučljivo da ovi sudovi ponude karte sa brojevima koji određuju redosled čekanja i brošure sa često postavljanim pitanjima i opštim informacijama o uslugama koje taj sud pruža.

Povećati efikasnost u obradi predmeta

Osnovni sud u Mitrovici bi trebalo da poveća svoju efikasnost u obradi predmeta imajući u vidu da beleži najniži rang na polju efikasnosti i pravičnosti. Konkretno, sudije bi trebalo da jasnije pišu svoje odluke, da bolje izraze svoje obrazloženje i pravnu osnovu za date odluke, da ih učine težim za preinačavanje od strane Apelacionog suda. Povrh toga, broj sudija treba da se poveća kao važan faktor u poboljšavanju efikasnosti sudova u smanjenju broja zaostalih nerešenih predmeta. Takođe, Osnovni sud u Đakovici treba da preduzme odgovarajuće mere u vezi sa načinom obrade predmeta, pošto je njegova efikasnost umanjena velikim rojem predmeta prenetim sudovima više instance i nazad. Osnovni sud u Prištini, Prizrenu, Peći i Gnjilanu treba da angažuje veći broj sudija koji će ubrzati obradu predmeta posebno u Odeljenju za građanske predmete, pošto je broj sudija alarmantno mali u poređenju sa brojem predmeta koji treba da budu rešeni.

Mere kontrole za mito

Osnovni sud u Prizrenu, Mitrovici i Gnjilanu trebalo bi da se pozabavi pitanjem korupcije (1) uvođenjem dodatnih mera kontrole u smislu davanja mita i (2) preduzimanjem mera da se ova pojava spreči. Potencijalni načini da se ovo postigne podrazumevaju: pružanje besplatnih brojeva i sandučića za žalbe u hodnicima kako bi korisnicima suda anonimno prijavili mito koji je od njih tražen. Trebalo bi takođe preduzeti mere da se korupcija spreči, što podrazumeva proveru sudija i održavanje obaveznih obuka

o etici sudijama i svomsudskom osoblju. Takođe bi svi zaposleni suda uključujući sudije trebalo da pohađaju obuku o stručnom usavršavanju, usvoje jače politike pozivanja sudija na odgovornost prema višim standardima, i izreknu nadzorne mere od strane nadzorne ustanove kao što je Sudski savet Kosova.

Obezbediti jednako i pravično postupanje prema svima

Osnovni sud u Đakovici bi trebalo da obezbedi da pravosuđe služi svim građanima podjednako bez ikakvih vidova favorizacije, bez obzira na njihovo prezime ili uticaj koji imaju preko političkih i drugih veza. Sudije bi trebalo da napišu dobro obrazložene odluke koje objašnjavaju zašto je odluka doneta onako kako je doneta. Slično, Osnovni sud u Peći bi trebalo da postupa prema svim korisnicima suda jednako i bez ikakvih vidova favorizacije. Ovaj Sud bi prvo trebalo da preduzme mere da identifikuje koliko je učestao ovakav vid ponašanja sudskog osoblja saradnjom sa korisnicima suda (istraživačkim anketama i/ili sandučićima za žalbe) i preduzimanjem mera da se ovo pitanje reši kroz obuku osoblja ili disciplinske mere. Osnovni sud u Uroševcu bi trebalo da poboljša sprovođenje zakona o upotrebi jezika, pošto njegovi građani, i samim tim korisnici suda, potiču i iz etničkih zajednica, dok bi Osnovni sud u Prizrenu trebalo da obezbedi da prema svim advokatima bude postupano jednako od strane sudija. Na kraju, Osnovni sud u Prištini treba da radi na poboljšanju postupanja prema građanima od strane zaposlenih suda, pošto je ovaj sud rangiran kao najgori u smislu nivoa ljubaznosti i poštovanja prema korisnicima suda tokom vremena provedenog na sudu.

Preporuke za poboljšanja posebno namenjene situaciji svakog suda, predstavljene su u nastavku.

Osnovni sud u Prištini treba da:

- stavi na raspolaganje informacije o predmetima, uključujući status predmeta, sudiju kome je predmet dodeljen i raspored ročišta strankama i advokatima/pravnim zastupnicima na svojoj internet stranici;
- pruži opšte informacije o radu suda na svojoj internet stranici;
- poboljša pružanje odgovora putem e-mejla i telefona;
- poboljša znakove u prostorijama suda kako bi olakšao korisnicima suda da identifikuje zgrade i pronađu kabinet ili sudnicu koju trebaju;
- poboljša postupanje zaposlenih suda prema građanima;

Osnovni sud u Uroševcu treba da:

- poboljša transparentnost svog svakodnevnog rada (1) informisanjem javnosti o svom radu i (2) poboljšavanjem pristupa informacijama onima koji aktivno tragaju za informacijama od suda;
- poboljša primenu zakona o upotrebi jezika, pošto njegove građane i samim tim korisnike suda čine i pripadnici etničkih zajednica;

Osnovni sud u Gnjilanu treba da:

- poboljša pristup građana informacijama i dvosmernu komunikaciju (telefonom i e-mejlom) umesto da isti moraju lično da dođu na sud kako bi dobili informacije;
- angažuje veći broj sudija koji će ubrzati obradu predmeta posebno u Odeljenju za građanske sporove, pošto je broj sudija alarmantno mali u poređenju sa brojem predmeta koje treba da reše;

- se pozabavi pitanjem korupcije: (1) uvođenjem dodatnih mera kontrole u smislu davanja mita i (2) preduzimanjem mera da se ova pojava spreči:
 - pružanjem besplatnih brojeva i sandučića za žalbe u hodnicima kako bi korisnicima suda anonimno prijavili mito koji je od njih tražen;
 - proverom sudija;
 - održavanjem obaveznih obuka o etici sudijama i svom sudskom osoblju;
 - pohađanjem obuke o stručnom usavršavanju svih sudija i zaposlenih suda;
 - usvajanjem jačih politika pozivanja sudija na odgovornost prema višim standardima; i
 - izricanjem nadzornih mera od strane nadzorne ustanove kao što je Sudski savet Kosova;

Osnovni sud u Đakovici treba da:

- preduzme odgovarajuće mere u vezi sa načinom obrade predmeta, pošto je njegova efikasnost umanjena velikim brojem predmeta prenetih na sudove više instance i nazad;
- obezbedi da pravosudni sistem služi svim građanima podjednako, bez favorizacije u vezi sa njihovim porodičnim imenom ili uticajem koji imaju putem političkih ili drugih veza;
- obezbedi pisanje dobro obrazloženih odluka koje objašnjavaju zašto je odluka doneta onako kako je doneta;

Osnovni sud u Peći treba da:

- da pruži podjednak pristup informacijama svim korisnicima suda umesto da neko mora da koristi lične veze i politički uticaj da dobije informacije od istog;
- angažuje veći broj sudija koji će ubrzati obradu predmeta posebno u Odeljenju za građanske sporove, pošto je broj sudija alarmantno mali u poređenju sa brojem predmeta koje treba da reše.
- da obezbedi da njegovi zaposleni (sudije i administracija) postupaju prema svim korisnicima suda jednako i bez ikakvih vidova favorizacije (1) identifikovanjem koliko je učestao ovakav vid ponašanja i (2) preduzimanjem mera da se ovo pitanje reši kroz obuku osoblja ili disciplinske mere.

Osnovni sud u Mitrovici treba da:

- poboljša pristup građana informacijama i dvosmernu komunikaciju (telefonom i e-mejlom) umesto da isti moraju lično da dođu na sud kako bi dobili informacije.
- poveća svoju efikasnost u obradi predmeta
 - Konkretno, sudije bi trebalo da jasnije pišu svoje odluke, da bolje izraze svoje obrazloženje i pravnu osnovu za date odluke, da ih učine težim za preinačavanje od strane Apelacionog suda;
 - broj sudija treba da se poveća kao važan faktor u poboljšavanju efikasnosti sudova u smanjenju broja zaostalih nerešenih predmeta;
- se pozabavi pitanjem korupcije: (1) uvođenjem dodatnih mera kontrole u smislu davanja mita i (2) preduzimanjem mera da se ova pojava spreči:
 - pružanjem besplatnih brojeva i sandučića za žalbe u hodnicima kako bi korisnicima suda anonimno prijavili mito koji je od njih tražen;
 - proverom sudija;
 - održavanjem obaveznih obuka o etici sudijama i svom sudskom osoblju;
 - pohađanjem obuke o stručnom usavršavanju svih sudija i zaposlenih suda;
 - usvajanjem jačih politika pozivanja sudija na odgovornost prema višim standardima; i

- izricanjem nadzornih mera od strane nadzorne ustanove kao što je Sudski savet Kosova;

Osnovni sud u Prizrenu treba da:

- angažuje veći broj sudija koji će ubrzati obradu predmeta posebno u Odeljenju za građanske sporove, pošto je broj sudija alarmantno mali u poređenju sa brojem predmeta koje treba da reše;
- se pozabavi pitanjem korupcije: (1) uvođenjem dodatnih mera kontrole u smislu davanja mita i (2) preduzimanjem mera da se ova pojava spreči:
 - pružanjem besplatnih brojeva i sandučića za žalbe u hodnicima kako bi korisnicima suda anonimno prijavili mito koji je od njih tražen;
 - proverom sudija;
 - održavanjem obaveznih obuka o etici sudijama i svom sudskom osoblju;
 - pohađanjem obuke o stručnom usavršavanju svih sudija i zaposlenih suda;
 - usvajanjem jačih politikapozivanja sudija na odgovornost prema višim standardima; i
 - izricanjem nadzornih mera od strane nadzorne ustanove kao što je Sudski savet Kosova.
- obezbedi da prema svim advokatima bude postupano jednako od strane sudija;

9 PRILOG I

PREPORUKE I OBAVEZE PREUZETE NA OKRUGLIM STOLOVIMA

Nalazi studije “Transparentnost i efikasnost osnovnih sudova na Kosovu” i dva propratna izveštaja “Ocene građana o uslugama osnovnih sudova” i “Kvalitet usluga pruženih u osnovnim sudovima na Kosovu prema oceni advokata” predstavljeni su i diskutovani na šest okruglih stolova. Ovim skupovima prisustvovali su i predsednici i zamenici predsednika osnovnih sudova koji su se obavezali da će se angažovati u određenim oblastima kako bi poboljšali kvalitet usluga sudova. Drugi učesnici bile su sudije, administratori, advokati i predstavnici građanskog društva, koji su pružili svoje preporuke kada govorimo o zalaganjima sudova da se pozabave pitanjima koji proizilaze iz ovog izveštaja.

Preporuke i obaveze pružene na ovom okruglom stolu, za svaki osnovni sud, predstavljene su u nastavku:

Osnovni sud u Uroševcu:

- Predsednik suda se obavezao da izradi plan rada, sa ciljem da unapredi protok informacija prema javnosti;
- Predsednik se obavezao da će uzeti u obzir preporuke u vezi sa olakšavanjem prijavljivanja korupcije sudu, bilo putem žalbi ili preko sandučića za žalbe ili pružanjem besplatnog broja telefona.

Osnovni sud u Gnjilanu:

- Predsednik suda se obavezao da, imajući u vidu da su toliko visoki rezultati u vezi sa “ex parte” komunikacijom, treba biti posebno obazriv da do ovakvog vida komunikacije ne dođe, imajući u vidu da predstavlja direktnu povredu kodeksa etike;
- Službenik za informisanje ovog suda dao je preporuku da komunikacija sa javnošću odgovara i zahtevima građana, koji mnogo više posećuju stranicu suda na Facebooku nego internet stranicu;
- Predsednik suda je izneo da još jedan faktor koji doprinosi zakašnjenjima koja se dešavaju u procesuiranju predmeta jeste dvojezičnost Suda (u ovom trenutku Osnovni sud u Gnjilanu ima šestoro (6) sudija srpske nacionalnosti i svaki od njih ima svoju radnu grupu u kojoj se govori samo srpskim jezikom. Ovo samo po sebi ne predstavlja problem pošto je srpski jedan od službenih jezika u Republici Kosovo. Međutim, problem leži u činjenici da za ove zaposlene Suda treba prevesti sve spise sa albanskog na srpski jezik što oduzima poprilično puno vremena;
- Zamenik direktora suda izneo je da bi bilo idealno kada bi Sudski savet Kosova imao svoj budžet koji bi mu omogućio da ima izvršne nadležnosti da ukloni politički uticaj u pravosuđu (Dakle povišicu plata i imenovanje sudija obavljao bi SSK – potpuno nezavisan).

Osnovni sud u Mitrovici:

- Nakon premeštanja Osnovnog suda u Severnu Mitrovicu, integracije srpskih sudija u pravosudni sistem Kosova i prevoda predmeta sa albanskog na srpski jezik, predsednik ovog Suda se obavezao da će izvršiti reorganizaciju posla unutar ovog suda i da će bolje iskoristiti ljudske resurse, kako bi podigao efikasnost;

- Predsednik suda se obavezao da će raditi na stvaranju puta kojim građani lako mogli prijaviti slučajeve korupcije. Shodno tome, potpuno je na mestu preporuka o sandučetu za žalbe i otvaranju besplatnih linija.
- Takođe, sa ciljem da se eliminišu eventualne zloupotrebe, poseban akcenat je stavljen na poboljšanje načina prikupljanja statistika u vezi sa predmetima o kojima sudije podnose svoj izveštaj. Ovaj izveštaj treba da izradi kancelarija za upravljanje predmetima, dakle ne treba uključivati sudije uopšte u ovaj proces.

Osnovni sud u Peći i Đakovici:

- Predsednici oba osnovna suda su se obavezali da postave sandučice za žalbe u zgradi suda, kako bi građanima pružili priliku da ulože svoje žalbe u vezi sa uslugama sudova generalno, ali i da prijave nedolično i korumpirano ponašanje osoblja suda.
- Pronaći bolji način upravljanja posetama advokata koji bez dozvole ulaze u kabinete sudija i traže informacije o svojim predmetima.

Osnovni sud u Prizrenu

- Ograničiti/zabraniti dolazak advokata na sud bez sudskog poziva kako bi se izbegla ex parte komunikacija (Predsednik je doneo ovu odluku u Sudu u Prizrenu i preporučuje da sud zajedno sa drugim osnovnim sudovima poče ovim primerom);
- Predsednik suda se obavezao da ispoštuje preporuke sadržane u izveštaju, postavljanjem sandučića za žalbe unutar objekta suda.

Osnovni sud u Prištini

- Imajući u vidu obim posla službenika za informisanje ovog suda kao i podizanje nivoa aktivnosti suda u smislu informisanja i komunikacije sa javnošću, g. Hoti je obećao da će povećati broj osoblja u kancelariji za informisanje;
- Organizacije građanskog društva (organizacija BIRN) predložile su da se shodno zakonskim mogućnostima prekine odlaganje ročišta u nedostatku svezaka, papira i sličnih razloga.
- Organizacije građanskog društva (organizacija BIRN) preporučile su da se stavi van snage administrativno uputstvo SSK-a o objavljivanju i anonimizaciji presuda, pošto se osuđeni okrivljuju u ime naroda i nema smisla prikriti im imena.
- Takođe je preporučeno da se pri objavljivanju rasporeda ročišta objave i imena stranaka u sudskom postupku.
- Službenica za informisanje iz Vrhovnog suda predložila je da se sudijama ne daje odmor u vreme kada imaju zakazana sudska ročišta;

10 PRILOG 2

Demokratija Plus - Upitnik

Transparentnost/Pristupačnost i efikasnost osnovnih sudova na Kosovu

UPUTSTVO: Van zgrade suda, terenski anketer prilazi svakoj 5. osobi koja izlazi iz suda u kome je bila da završi svoje poslove i obraća joj sena sledeći način:

Dobro jutro/Dobar dan/Dobro več, ja sam _____. Radim kao anketer za Demokratiju plus, pod-ugovarača USAID-ovog Programa za jačanje pravosudnog sistema (JSSP). Sprovodimo anketu kako bismo shvatili šta građani misle o efikasnosti i nivou transparentnosti osnovnih sudova. Da li biste molim vas izdvojili par minuta da odgovorite na par pitanja? Anketa je anonimna i svi podaci će biti grupisani i isključivo će biti korišćenisamo za potrebe ovog projekta.

DATUM INTERVJUA			
VREME INTERVJUA			
BROJ INTERVJUA			OD 100
ŠIFRA REGIONA 1 - PRIŠTINA 2 - MITROVICA 3 - PEĆ 4 - ĐAKOVICA 5 - GNJILANE 6 - UROŠEVAC 7 - PRIZREN			
POL ISPITANIKA 1 - MUŠKI 2 - ŽENSKI			
STAROSNA DOB ISPITANIKA 1 - 18 – 24 godine 2 - 25 – 34godine 3 - 35 – 44godine 4 - 45 – 54godine 5 - 55 – 64godine 6 - 65+godina			

Razlog zbog koga je ispitanik došao na sud?		
P.1	<p>Ciljna grupa: svaka 5. osoba koja izađe iz suda</p> <p>Zašto ste danas došli na sud?</p> <p>Za šifre 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 12 NEMOJTE NASTAVLJATI sa upitnikom.</p>	<p>1. Stranka u postupku – fizičko lice – moraju učestvovati LIČNO (tužilac ili tuženi)</p> <p>1. a. Ukoliko ste stranka, kakav predmet ste podneli sudu?</p> <p>☐krivični ☐građanski ☐privredni</p> <p>☐upravni ☐prekršajni ☐sa maloletnicima</p> <p>2. Advokat ili ovlašćeni zastupnik</p> <p>3. SAMO za administrativne potrebe: dokumenta, informacije, isplate, izjava itd.</p> <p>4. Svedok</p> <p>5. Novinar</p> <p>6. Posmatrač/podrška rođak ili prijatelj</p> <p>7. Sudija, stručni saradnik, sudski pomoćnik</p> <p>8. Tužilac, stručni saradnik, tužilac pripravnik</p> <p>9. Administrativno osoblje</p> <p>10. Radim u sudu, ali ne kao stručno osoblje</p> <p>Drugo (navedite):</p>
PITANJA O TRANSPARENTNOSTI		
Iskustvo koje ispitanik/ca ima u pristupu sudu		
P.2	Prema vašem iskustvu, koliko je lako na sudu dobiti informacije o svom predmetu?	<p>1. Veoma teško</p> <p>2. Donekle teško</p> <p>3. Ni teško ni lako</p> <p>4. Poprilično lako</p> <p>5. Veoma lako</p>
P.3	Da li ste lako našli sudnicu ili kabinet koji ste trebali?	<p>1. Veoma teško</p> <p>2. Donekle teško</p> <p>3. Ni teško ni lako</p> <p>4. Poprilično lako</p> <p>5. Veoma lako</p>
P.4	Koliko su vam koristile informacije koje vam je dao sud?	<p>1. Potpuno nekorisne</p> <p>2. Poprilično nekorisne</p> <p>3. Nisu bile ni korisne ni nekorisne</p> <p>4. Donekle korisne</p> <p>5. Veoma korisne</p>
P.5	Da li ste koristili internet stranicu suda?	<p>1. Da</p> <p>2. Ne</p> <p>Za šifru 1, pređite na pitanje 5a.</p>
P. 5a	Da li ste pronašli ono što ste trebali?	<p>1. Nisam pronašao/la nikakve informacije koje sam trebao/la</p> <p>2. Pronašao/la sam vrlo malo informacija koje sam trebao/la</p>

		3. Pronašao/la sam većinu informacija koje sam trebao/la 4. Pronašao/la sam sve informacije koje sam trebao/la	
PITANJA O EFIKASNOSTI INAČINU POSTUPANJA NA SUDU			
Iskustvo koje ispitanici imaju pri dobijanju usluga suda			
P.6	Da li ste danas bili u stanju da završite poslove na sudu u razumnom roku?	1. Izričito se ne slažem 2. Ne slažem se 3. Niti se slažem niti se ne slažem 4. Slažem se 5. Potpuno se slažem	
P.7	Koliko već traje rešavanje vašeg predmeta?	1. Manje od 6 meseci 2. Do jedne godine 3. Do dve godine 4. Više od dve godine	
P.8	Da li su prema vama postupali ljubazno i sa poštovanjem?	1. Veoma sam nezadovoljan/na 2. Donekle nezadovoljan/na 3. Ni jedno ni drugo 4. Donekle sam zadovoljan/na 5. Veoma sam zadovoljan/na	
P.9	Da li vam je data prilika da se izrazite na svom maternjem jeziku?	1. Da 1. Ne	
P.10	Da li smatrate da je presuđeno pravično u vašem predmetu?	1. Da 2. Ne 3. Donekle	
PITANJA O PERCEPCIJI O PRISUSTVU KORUPCIJE			
P. 11	Ljudi imaju različita mišljenja o uzrocima javljanja korupcije u pravosuđu. Po vašem mišljenju, šta je glavni uzrok za javljanje korupcije? Molimo vas navedite sledeće razloge od 1-5 gde je 1 najvažniji uzrok, 2 je drugi po važnosti, 3 je treći po važnosti, 4 je četvrti po važnosti i 5 je najmanje važan uzrok.	1. Politički uticaj 2. Uticaj stranaka u postupku 3. Finansijska motivacija sudije 4. Neefikasan sud sa ograničenim resursima 5. Uticaj advokata	
P. 12	Da li vam je sudija ili zaposleni suda ikada tražio mito?	1. Da 2. Ne	Ukoliko je odgovor DA, iz kog razloga? 1. Da ubrzate postupak/proces 2. Da dobijete traženi dokument 3. Da sud presudi u vašu korist 4. Drugo
P. 13	Da li ste ikada dali mito sudiji ili zaposlenom suda?	1. Da 2. Ne	Ukoliko je odgovor DA, pitajte zašto i na kojoj funkciji je data osoba bila?

			1. sudija 2. referent 3. administracija 4. drugo	
P. 14	Šta po vama može da se uradi da se smanji korupcija u pravosuđu?	OTVORENO PITANJE		
ZAVRŠNO PITANJE				
P.15	Molimo vas nemojte se ustručavati da nam kažete da li imate bilo kakve primedbe ili zapažanja ili biste voleli da nam stavite na znanje neki drugi sudski aspekt, koji bi mogao biti od važnosti za poboljšanje funkcionisanja pravosuđa: (Da li imate nešto da dodate?)	OTVORENO PITANJE		

